



IZVJEŠTAJ REVIZIJE UČINKA

EFIKASNOST STEČAJNOG POSTUPKA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Broj: 01-02-10-11-7-324-33/20

Sarajevo, oktobar 2020. godine



IZVJEŠTAJ REVIZIJE UČINKA

Efikasnost stečajnog postupka u Federaciji Bosne i Hercegovine

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine proveo je reviziju učinka o temi „Efikasnost stečajnog postupka u Federaciji Bosne i Hercegovine“. Cilj je bio ispitati da li su uspostavljene pretpostavke za efikasnost stečajnih postupaka i da li je njihovo trajanje u općinskim sudovima u skladu sa utvrđenim rokovima.

Revizija je provedena u skladu s odredbama Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 22/06), Međunarodnim standardima vrhovnih revizijskih institucija i metodologijom za rad revizije učinka vrhovnih revizijskih institucija u BiH.

Predmet ispitivanja bio je regulatorni okvir u dijelu pretpostavki za blagovremeno pokretanje i efikasno provođenje stečajnih postupaka, kao i trajanje rješavanja stečajnih predmeta u općinskim sudovima u periodu 2017–2019. godine. Revizijom su obuhvaćeni: Federalno ministarstvo pravde i općinski sudovi u Bihaću, Orašju, Tuzli, Zenici, Goraždu, Travniku, Mostaru, Širokom Brijegu, Sarajevu i Livnu, nadležni za provođenje stečajnih postupaka.

Uzimajući u obzir uticaj stečajnog postupka na poslovno okruženje, investicije, privredne aktivnosti, finansijski sistem, pravnu sigurnost i zaštitu povjerilaca, važno je preduzeti aktivnosti kako bi se osigurala njegova učinkovitost.

Rezultati provedene revizije pokazali su da pretpostavke neophodne za efikasnost stečajnih postupaka nisu uspostavljene. Nedostaci postojećeg regulatornog okvira, kao i dugo trajanje i prekoračenje rokova u rješavanju stečajnih predmeta ukazuju na to da postoji značajan prostor za unapređenje efikasnosti u ovoj oblasti.

Na osnovu utvrđenih nalaza i zaključaka sačinjen je predmetni Izvještaj revizije učinka i date su odgovarajuće preporuke. Nacrt izvještaja dostavljen je, u skladu sa odredbama Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine, revidiranim subjektima od kojih je jedino Općinski sud u Zenici dostavio komentar. Predmetni komentar je sa dužnom pažnjom razmotren i uzet u obzir prilikom sačinjavanja konačnog Izvještaja revizije učinka.

Sarajevo, oktobar 2020. godine

ZAMJENIK GENERALNOG REVIZORA

Dragan Kolobarić
Dragan Kolobarić



GENERALNI REVIZOR

Dževad Nekić
Dževad Nekić



SADRŽAJ

REZIME.....	7
1. UVOD.....	9
1.1. Indikacije problema i motiv za provođenje revizije.....	9
1.2. Cilj revizije i revizijska pitanja	10
1.3. Obim i ograničenja revizije	10
1.4. Kriteriji revizije.....	11
1.5. Izvori podataka i metodologija	12
2. OPIS OBLASTI.....	13
2.1. Pojam i značaj stečajnog postupka.....	13
2.2. Ključne institucije relevantne za predmet revizije	13
2.3. Zakonska i podzakonska regulativa relevantna za oblast revizije	14
2.4. Pokretanje i okončanje stečajnih postupaka.....	14
2.5. „Optimalni“ rokovi za rješavanje predmeta.....	15
3. NALAZI REVIZIJE.....	17
3.1. Pretpostavke za blagovremeno pokretanje stečajnih postupaka	17
3.2. Pretpostavke za efikasno provođenje stečajnih postupaka.....	18
3.3. Trajanje stečajnih predmeta	22
3.4. Komentari na Nacrt izvještaja	27
4. ZAKLJUČCI	28
4.1. Nisu uspostavljene pretpostavke za blagovremeno pokretanje stečajnih postupaka.....	28
4.2. Regulatorni okvir ne osigurava pretpostavke za efikasno provođenje stečajnih postupaka.....	28
4.3. Nije osigurano provođenje stečajnih postupaka u utvrđenim „optimalnim“ rokovima.....	28
5. PREPORUKE.....	29
PRILOZI.....	31



LISTA SKRAĆENICA

BiH	Bosna i Hercegovina
CEPEJ	Evropski komitet za efikasnost pravosuđa
CMS	Sistem za automatsko upravljanje predmetima
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMP	Federalno ministarstvo pravde
INTOSAI	Međunarodna organizacija vrhovnih revizijskih institucija
ISSAI	Međunarodni standardi vrhovnih revizijskih institucija
OECD	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
VRI	Vrhovna revizijska institucija
VSTV BiH	Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine

TABELE:

Tabela 1. Optimalni rokovi

Tabela 2. Trajanje rješavanja pojedinačnih stečajnih predmeta

Tabela 3. Prosječno trajanje stečajnih predmeta riješenih u periodu 2017–2019. godine i „optimalni“ rokovi

Tabela 4. Učestalost prekoračenja optimalnih rokova u periodu 2017–2019. godine

Tabela 5. Starosna struktura neriješenih stečajnih predmeta na 31. 12. 2019. godine

PRILOZI:

Prilog 1. Pregled značajnih dužnosti i ovlaštenja organa u stečajnom postupku

Prilog 2. Stečajni predmeti riješeni u periodu 2017–2019. godine

Prilog 3. Neriješeni predmeti u periodu 2017–2019. godine

Prilog 4. Analiza stečajnih predmeta koji nisu riješeni na 31. 12. 2019. godine



PREDGOVOR

Revizija javnog sektora koju obavljaju vrhovne revizijske institucije predstavlja važan faktor u pokretanju promjena u životima građana. Revizija vladinih institucija i organa državne uprave ima pozitivan uticaj na povjerenje u društvu jer potiče mehanizme odgovornosti, što zauzvrat dovodi do donošenja boljih odluka izvršne i zakonodavne vlasti, kao i dužnosnika koji upravljaju javnim novcem. Nakon što se objave rezultati revizije, građani imaju pravo da traže odgovornost čuvara javnog novca. VRI na ovaj način promovira efikasnost, odgovornost, efektivnost i transparentnost javne uprave. Nezavisna, efektivna i kredibilna VRI stoga je ključna komponenta demokratskog sistema u kojem odgovornost, transparentnost i integritet predstavljaju neodvojivi dio stabilne demokratije.¹

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ured za reviziju), u skladu sa članom 14. Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine,² ima pravo izvršiti pregled ili ispitivanje određenog aspekta poslovanja cijele ili dijela institucije, programa ili aktivnosti u pogledu ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti kojima ta institucija koristi svoje resurse i o tome izvještavati na način koji određuje ovaj Zakon. U provođenju revizija primjenjuju se Međunarodni standardi vrhovnih revizijskih institucija – ISSAI.

Principi ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti, u skladu sa ISSAI-jem 300.11, podrazumijevaju:

- **Princip ekonomičnosti** – svođenje troškova resursa na najmanju moguću mjeru. Korišteni resursi trebaju biti na raspolaganju pravovremeno, u odgovarajućoj količini i uz odgovarajući kvalitet, te po najboljoj cijeni.
- **Princip efikasnosti** – najbolje moguće iskorištavanje raspoloživih resursa. Vezan je za odnos korištenih resursa i izlaznih vrijednosti ostvarenih u pogledu količine, kvaliteta i rokova.
- **Princip efektivnosti** – ispunjavanje postavljenih ciljeva i postizanje predviđenih rezultata. Još jedan pristup koji se često koristi u reviziji učinka ne mjeri samu efektivnost, već se fokusira na uslove koji su potrebni za osiguravanje efektivnosti.³ Ove pretpostavke mogu podrazumijevati dobre upravljačke prakse i procedure kako bi se osigurala tačna i pravovremena realizacija.

Pored termina revizija učinka, u stručnoj terminologiji i praksi pojavljuju se i drugi termini, kao što su: revizija uspjeha – uspješnosti, revizija 3 E (revizija ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti) i revizija vrijednosti za novac.

Revizija učinka ne samo da pruža inicijativu za unapređenje i bolji učinak, ona promovira transparentnost i odgovornost rada javnog sektora. Revizija učinka je način da porezni obveznici, investitori, zakonodavna tijela, mediji, kao i cjelokupna javnost, budu informisani o rukovođenju i rezultatima rada institucija javnog sektora.

Institucije javnog sektora nastoje unaprijediti učinkovitost u izvršavanju svojih funkcija. U tom smislu, sve više pažnje posvećuje se osiguranju kvalitetnijih usluga, uz permanentno iznalaženje ušteta. Tako, u uslovima ograničenih resursa i kada je evidentan jaz između raspoloživih sredstava i potreba, a posebno u reformskim procesima, u mnogim segmentima javnog sektora revizija učinka dobija poseban značaj.

¹ INTOSAI-P 12 – Vrijednost i koristi VRI – pokretanje promjena u životima građana

² „Službene novine FBiH“, broj 22/06

³ GUID 3910 – Centralni koncepti za reviziju učinka

REZIME

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine proveo je reviziju učinka o temi „**Efikasnost stečajnog postupka u Federaciji Bosne i Hercegovine**“. Namjera revizije bila je ispitati da li su uspostavljene pretpostavke za efikasnost stečajnih postupaka i da li se stečajni postupci u općinskim sudovima provode u skladu sa utvrđenim rokovima.

Stečajni postupak je zakonom uređen postupak koji se provodi u cilju grupnog namirenja povjerilaca stečajnog dužnika unovčenjem njegove imovine i podjelom prikupljenih sredstava povjeriocima. S obzirom na uticaj koji stečajni postupak ima na veliki broj subjekata, kao što su vlasnici kapitala, zaposleni, dobavljači, poreska uprava, javni fondovi i dr., od velikog je interesa da ovaj postupak bude efikasan.

Sagledavajući oblast koja je bila predmet revizije zaključeno je da postoji značajan prostor za unapređenje regulatornog okvira, blagovremenost pokretanja i efikasnost provođenja stečajnih postupaka.

Konstatovano je da **nisu u potpunosti uspostavljene pretpostavke za blagovremeno pokretanje stečajnih postupaka**. Postojeće zakonske odredbe kojima je uređen vremenski aspekt pokretanja stečaja nisu dovoljno učinkovite kako bi osigurale blagovremeno pokretanje stečaja. Nijedna institucija nije nadležna da nadzire blagovremenost pokretanja stečajnih postupaka i preduzima mjere za sankcionisanje u slučaju prekoračenja zakonskog roka za pokretanje stečaja. Nije uspostavljeno pokretanje stečajnih postupaka po službenoj dužnosti.

Regulatorni okvir ne osigurava pretpostavke za efikasno provođenje stečajnih postupaka. Zakonom o stečajnom postupku nije ograničeno trajanje stečajnih postupaka, niti je detaljnije precizirano na koji način se osigurava implementacija zakonske odredbe o hitnosti stečajnog postupka. Imenovanja stečajnih upravnika nisu zasnovana na unaprijed utvrđenim kriterijima, niti su u potpunosti osigurane pretpostavke za kvalitetan nadzor nad njihovim radom.

Regulatorni okvir relevantan za stečajni postupak u proteklom periodu nije unaprijeđen, iako je prema opredjeljenjima iskazanim u strateškim i reformskim dokumentima to trebalo učiniti prije nekoliko godina (2015, odnosno 2016. godine). Nije izvršena sveobuhvatna analiza u oblasti stečaja kako bi se osigurale kvalitetne ulazne informacije neophodne za izradu prijedloga zakonskih propisa zasnovanih na činjenicama (dokazima).

Posmatrajući stečajni postupak iz perspektive povjerilaca, konstatovano je da značajan broj povjerilaca kroz stečajni postupak ne uspijeva namiriti svoja potraživanja, budući da **polovina podnesenih prijedloga nije rezultirala otvaranjem stečajnog postupka**. U slučajevima kada se stečajni postupci otvore, **konstatovano je da nije osigurano njihovo provođenje u propisanim „optimalnim“ rokovima**. Postoje stečajni postupci koji nisu okončani ni 20 godina od njihovog pokretanja. Gotovo svaki drugi stečajni predmet riješen je sa prekoračenjem utvrđenog „optimalnog“ roka. Za namirenje povjerilaca u predmetima u kojima je vršena dioba stečajne mase u prosjeku je bilo potrebno cca pet godina. Starosna struktura otvorenih stečajnih predmeta ukazuje na to da je značajan broj privrednih subjekata u stečajnoj proceduri duže od dvije godine, te da je već došlo do prekoračenja najdužih „optimalnih“ rokova.

Iz perspektive stečajnih dužnika, nastavak poslovanja privrednih subjekata nakon stečaja gotovo je izuzetak, s obzirom na to da se stečajni dužnici **nakon okončanja stečajnog postupka najčešće brišu iz registra privrednih subjekata, bez obzira na to da li su i u kojoj mjeri namirena potraživanja povjerilaca**.

U skladu s utvrđenim nalazima i zaključcima revizije date su preporuke čija primjena može doprinijeti unapređenju efikasnosti stečaja u FBiH. Ured za reviziju cijeni da informacije prezentirane u ovom izvještaju mogu biti kvalitetan input ne samo Federalnom ministarstvu pravde i općinskim sudovima nadležnim za provođenje stečajnih postupaka, nego i drugim nadležnim institucijama, kao što su VSTV BiH i kantonalna ministarstva nadležna za oblast pravosuđa, da u okviru svojih nadležnosti preduzmu odgovarajuće aktivnosti kako bi se unaprijedila efikasnost stečajnog postupka.



1. UVOD

1.1. Indikacije problema i motiv za provođenje revizije

Dugo trajanje stečajnih postupaka jedan je od problema s kojima se suočava bosanskohercegovačko pravosuđe. Prema dostupnim podacima, stečajni postupci u BiH ne pokreću se blagovremeno, a kada se i pokrenu, u prosjeku traju 3,3 godine, što je značajno duže od evropskog prosjeka koji iznosi 2,3 godine i gotovo dvostruko duže od prosjeka OECD zemalja sa visokim dohotkom, gdje traju 1,7 godina. Stečajni postupci u BiH traju duže i u poređenju sa zemljama iz okruženja, gdje, primjera radi, u Crnoj Gori traju 1,4 godine, u Srbiji 2, a u Hrvatskoj 3,1 godinu itd.⁴

Neučinkoviti stečajni postupci opterećuju sudove i cjelokupno društvo i rezultiraju značajnim ekonomskim posljedicama, što se u konačnici negativno odražava na ukupan poslovni ambijent.⁵ Neblagovremeno pokretanje stečajnih postupaka smanjuje šansu preduzećima da se u toku postupka reorganiziraju i nastave poslovanje.

Pored toga, nerijetko se dešava da se imovina dužnika u toku dugotrajnih stečajnih postupaka višestruko umanjuje, usljed čega potraživanja povjerilaca ostaju nenamirena. Poseban problem predstavlja nizak stepen namirenja potraživanja iz radnih odnosa. Iako bi se potraživanja zaposlenika trebala namiriti u toku stečaja, podaci ukazuju na to da su brojni radnici ostali obespravljani jer u stečajnom postupku nisu mogli ostvariti svoja prava niti se penzionisati, iako ispunjavaju uslove.

Kako bi ublažila posljedice neuspješnih stečaja, Vlada FBiH svake godine iz Budžeta FBiH izdvaja značajna finansijska sredstva za socijalno zbrinjavanje radnika⁶ koji su u procesu stečaja ostali bez zaposlenja i bez osnovnih prava iz radnog odnosa. Iz Budžeta FBiH je u 2018. godini za „uvezivanje radnog staža“ zaposlenika javnih i privatnih preduzeća u stečaju izdvojeno preko 2,4 miliona KM, dok je u 2019. godini za iste namjene izdvojeno cca 7,8 miliona KM.⁷ Medijski članci često ukazuju na neadekvatan rad stečajnih upravnika koji, s obzirom na data ovlaštenja, značajno utiču na trajanje i ishod stečajnog postupka, te se ističe potreba za osiguranjem bolje kontrole i nadzora nad djelovanjem stečajnih upravnika.⁸

Problemom dugotrajnih stečajnih postupaka bavilo se i Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, koje je u cilju poboljšanja stečajnog postupka organizovalo radionice, izradilo Vodič za efikasnije rješavanje stečajnih predmeta, te uvelo obavezu izrade akcionih planova rješavanja stečajnih predmeta. Pored toga, za sve sudove je ustanovljena obaveza izrade planova rješavanja predmeta proizašlih iz stečajnih postupaka, jer je utvrđeno da su ovi predmeti jedan od osnovnih uzroka dugotrajnosti stečajnih postupaka.⁹ Međutim, informacije o efektima ovih mjera nisu dostupne na internet-stranicama općinskih sudova i VSTV-a BiH.

Uzimajući u obzir opisane indikacije problema u predmetnoj oblasti, Ured za reviziju institucija u FBiH proveo je reviziju učinka o temi „Efikasnost stečajnog postupka u Federaciji Bosne i Hercegovine“.

⁴ Lakoća poslovanja 2020. Bosna i Hercegovina; Federalni zavod za programiranje razvoja (prema dokumentu Svjetske banke „Doing business 2020“)

⁵ <https://faktor.ba/vijest/intervju-mato-jozic-federalni-ministar-pravde-zelimo-stvoriti-uvjete-u-kojima-ce-stecaj-predstavljati-lijek-277097>

⁶ Prema izvještajima finansijske revizije, radi se o javnim preduzećima, odnosno preduzećima sa većinskim državnim kapitalom, kao i o privatnim preduzećima koja su nakon neuspjelih privatizacija završila u stečaju.

⁷ Izvještaji o finansijskoj reviziji Federalnog ministarstva energije, rudarstva i industrije za 2018. i 2019. godinu. Subvencije u svrhu penzionisanja zaposlenika date su, između ostalog, i za sljedeće firme u stečaju: „Tvornica konfekcije Borac“ Banovići, „Tvornica transportnih uređaja“ d.d. Tuzla, „Hidrogradnja“ d.d. Vogošća, „Željezara Zenica“ d.o.o. Zenica, „Fabrika obuće Aida“ Tuzla, „Konjuh“ d.d. Živinice, „Energoinvest Tvornica dalekovodnih stubova“ d.d. Sarajevo, „Metalno“ d.d. Zenica, „Tvornica rezervnih dijelova“ Vareš, „Rudostroj“ d.d. Kakanj, „Krivaja-Mebel“ d.o.o. Zavidovići, „Fortuna“ d.d. Gračanica, „Rudarinvest“ d.o.o. Banovići i dr.

⁸ <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/premijer-novalic-biznis-oko-hidrogradnje-nazvao-biznisom-stecajne-mafije>

⁹ <https://www.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=60984>



1.2. Cilj revizije i revizijska pitanja

Cilj revizije bio je ispitati da li su uspostavljene pretpostavke za efikasnost stečajnih postupaka i da li je trajanje stečajnih postupaka u općinskim sudovima u skladu sa utvrđenim rokovima. Za bolje razumijevanje i analizu problema definisana su sljedeća revizijska pitanja:

1. Da li su uspostavljene pretpostavke za blagovremeno pokretanje stečajnih postupaka?
2. Da li regulatorni okvir osigurava pretpostavke za efikasno provođenje stečajnih postupaka?
3. Da li su općinski sudovi osigurali provođenje stečaja u utvrđenim „optimalnim“ rokovima?

1.3. Obim i ograničenja revizije

Predmetom revizije obuhvaćen je vremenski aspekt u stečajnom postupku, kako u pogledu pretpostavki za blagovremeno pokretanje i efikasno provođenje stečajnih postupaka tako i u pogledu trajanja stečajnih predmeta u općinskim sudovima.

U okviru prvog revizijskog pitanja analiziran je rok za pokretanje stečajnih postupaka, kaznene odredbe u slučaju nepokretanja stečaja u propisanom roku, te je ispitano da li je uspostavljeno sistemsko praćenje blagovremenosti pokretanja stečajnih postupaka. Također, analizirano je da li je osigurano pokretanje stečajnih postupaka po službenoj dužnosti.

U okviru drugog revizijskog pitanja analizirano je da li su uspostavljeni mehanizmi koji osiguravaju implementaciju odredbi o hitnosti stečaja u praksi, te da li je propisan vremenski okvir za okončanje stečajnih postupaka. Ispitano je da li regulativa kojom se uređuje djelovanje stečajnih upravnika osigurava pretpostavke za njihov efikasan rad, te da li je osigurana standardizacija radnji u stečaju.

Za bolju procjenu regulatornog okvira, domaća regulativa poređena je sa regulativom zemalja iz okruženja. Predmetom ispitivanja obuhvaćene su i aktivnosti Federalnog ministarstva pravde, preduzete na unapređenju regulatornog okvira relevantnog za stečajni postupak.

U okviru trećeg revizijskog pitanja analizirana je blagovremenost rješavanja stečajnih predmeta u općinskim sudovima. Blagovremenost rješavanja stečajnih predmeta ispitana je na predmetima riješenim u periodu od 2017. do 2019. godine (ukupno 1.430 riješenih stečajnih predmeta), nezavisno od načina okončanja. Poredilo se trajanje rješavanja stečajnih predmeta u odnosu na „optimalne“ rokove koje je utvrdio VSTV BiH.¹⁰ Analizom je bilo obuhvaćeno i trajanje stečajnih predmeta koji nisu bili okončani na 31. 12. 2019. godine (ukupno 532 neriješena stečajna predmeta).

Revizijom su obuhvaćene aktivnosti Federalnog ministarstva pravde, nadležnog za obradu propisa kojima se uređuje rad pravosuđa, i deset općinskih sudova nadležnih za provođenje stečajnih postupaka (općinski sudovi u Orašju, Tuzli, Zenici, Goraždu, Travniku, Mostaru, Bihaću, Širokom Brijegu, Sarajevu i Livnu). U predstudijskim ispitivanjima prikupljeni su podaci iz svih 10 općinskih sudova. Detaljnija ispitivanja u glavnoj studiji revizije provedena su na uzorku općinskih sudova u Tuzli, Mostaru i Sarajevu s obzirom na broj registrovanih pravnih lica na njihovom području i broj stečajnih predmeta koji se u ovim sudovima rješava.

Revizija je imala kombinovani pristup, usmjeren prema problemu i prema rezultatu. U skladu s Međunarodnim standardima vrhovnih revizijskih institucija,¹¹ ovaj pristup podrazumijeva ispitivanje, provjeravanje i analiziranje uzroka određenih problema ili odstupanja od utvrđenih kriterija revizije, kao i procjenu da li su postignuti planirani ciljevi, odnosno da li programi i usluge funkcionišu u skladu s planom.

¹⁰ Radi poređenja sa optimalnim rokovima, stečajni predmeti razvrstani su prema načinu okončanja i optimalnim rokovima, u skladu sa Pravilnikom o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini i Aneksom Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini - optimalni rokovi za rješavanje predmeta („Službeni glasnik BiH“, broj 5/13, 104/13, 61/14). Za predmetnu analizu uzeti su u obzir stečajni predmeti u kojima je došlo do odbijanja prijedloga za otvaranje stečajnog postupka, obustave postupka, diobe, reorganizacije, nedostatke/nedovoljnosti stečajne mase.

¹¹ ISSAI 300.26 i 3000.40: Međunarodni standardi vrhovnih revizijskih institucija – Revizijski pristup

Revizijom je obuhvaćen period 2017–2019. godine. U obzir su uzete aktivnosti na unapređenju regulatornog okvira za provođenje stečajnih postupaka preduzete i izvan vremenskog obuhvata revizije.

Revizija nije razmatrala sudske odluke donesene u pojedinačnim stečajnim predmetima, uvažavajući nezavisnost sudija u njihovom rješavanju.¹² Također, nije se analizirala dovoljnost ljudskih resursa u općinskim sudovima na rješavanju stečajnih predmeta, niti broj riješenih stečajnih predmeta. Cijeneći značaj i kompleksnost predmetnih pitanja, trebala bi biti obuhvaćena zasebnom revizijom učinka.

Predmet ispitivanja u ovoj reviziji nisu bili pravni akti koje je donio VSTV BiH te se, shodno tome, nije preispitivala adekvatnost „optimalnih“ rokova utvrđenih Pravilnikom o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH.

1.4. Kriteriji revizije

Opći kriterij revizije proizlazi iz opredjeljenja iskazanih u Strategiji za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini za period od 2014. do 2018. godine – da se reformom sektora pravde uspostavi pravosuđe koje će, između ostalog, doprinijeti stvaranju povoljnijeg okruženja za održiv ekonomski razvoj u BiH, istovremeno osiguravajući pravnu sigurnost, pouzdanost i efikasnost u oblasti privrednog sudovanja.¹³

Prilikom formulisanja kriterija za prvo i drugo revizijsko pitanje u obzir je uzeta regulativa zemalja¹⁴ iz okruženja, relevantna za oblast stečaja, kao i relevantne međunarodne studije¹⁵ iz predmetne oblasti.

Shodno navedenom, s ciljem osiguranja blagovremenog pokretanja stečajnih postupaka, regulatornim okvirom trebalo bi:

- utvrditi rok za pokretanje stečajnih postupaka,
- propisati adekvatne kaznene odredbe u slučaju nepokretanja stečaja u propisanom roku,
- uspostaviti praćenje blagovremenosti pokretanja stečajnih postupaka,
- propisati nadležnost za pokretanje stečajnih postupaka po službenoj dužnosti.

Radi osiguranja pretpostavki za efikasno provođenje stečajnih postupaka, regulatornim okvirom trebalo bi:

- uspostaviti mehanizme koji osiguravaju implementaciju odredbi o hitnosti stečaja,
- utvrditi vremenski okvir za okončanje stečajnih postupaka, te precizirati rokove za pojedinačne radnje stečajnog postupka,
- utvrditi kriterije za imenovanje stečajnih upravnika i uspostaviti pretpostavke za efikasan rad,
- uspostaviti pretpostavke za praćenje i evaluaciju rada stečajnih upravnika,
- Federalno ministarstvo pravde, shodno svojim nadležnostima¹⁶ i relevantnim strateškim, odnosno reformskim dokumentima,¹⁷ trebalo bi blagovremeno preduzimati aktivnosti na unapređenju

¹² Član 3. stav 2. Zakona o sudovima u FBiH

¹³ Strategija za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini za period od 2014. do 2018. godine, Strateška oblast 4: Podrška ekonomskom razvoju u BiH

¹⁴ Crna Gora – Stečajni zakon („Narodne novine“, broj 71/15, 104/17), Pravilnik o pretpostavkama i načinu izbora stečajnoga upravitelja metodom slučajnoga odabira („Narodne novine“, broj 71/15), Zakon o stečaju („Sl. glasnik RS“, br. 104/2009, 99/2011 – dr. Zakon, 71/2012 – odluka US, 83/2014, 113/2017, 44/2018 i 95/2018), Pravilnik o utvrđivanju nacionalnih standarda za upravljanje stečajnom masom („Sl. glasnik RS“, br. 62/2018), Zakon o stečaju („Službeni list Crne Gore“, br. 001/11, 053/16 i 32/18)

¹⁵ Report No. 99616-BA, Document of The World Bank Group, 2015.

(<http://pubdocs.worldbank.org/en/215221450204091066/WBG-Bosnia-and-Herzegovina-period-FY2016-2020.pdf>),

The World Bank's Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Rights Systems

(<http://pubdocs.worldbank.org/en/919511468425523509/ICR-Principles-Insolvency-Creditor-Debtor-Regimes-2016.pdf>)

¹⁶ Član 6. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave („Službene novine FBiH“, broj 19/03, 38/05, 2/06, 8/06, 61/06, 59/09 i 48/11) i član 15. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji BiH („Službene novine FBiH“, broj 35/05),

¹⁷ Reformska agenda za Bosnu i Hercegovinu za period 2015–2018. godine, Ažurirani akcioni plan za realizaciju Reformske agende FBiH i Strategija za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini za period od 2014. do 2018. godine

regulatornog okvira za provođenje stečajnih postupaka i osigurati da se prijedlozi novih regulatornih rješenja zasnivaju na dokazima (činjenicama).¹⁸

Kriteriji za treće revizijsko pitanje formulisani su uzimajući u obzir odredbe Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH¹⁹ i Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju.²⁰

Shodno navedenom, općinski sudovi osigurali su:

- rješavanje stečajnih predmeta u utvrđenim „optimalnim“ rokovima,
- kontinuirano praćenje trajanja pojedinačnih stečajnih predmeta i analizu poštivanja „optimalnih“ rokova,
- blagovremene informacije o pojedinačnim stečajnim predmetima čije trajanje odstupa od „optimalnih“ rokova i proaktivno preduzimanje mjera u cilju njihovog hitnog rješavanja.

1.5. Izvori podataka i metodologija

Za potrebe revizije prikupljeni su podaci iz više izvora, čime su osigurani dovoljni, pouzdani i relevantni podaci neophodni za sveobuhvatno i objektivno ispitivanje predmeta revizije. Primarni izvori podataka bili su općinski sudovi i Federalno ministarstvo pravde, a koristili su se i sekundarni izvori podataka, kako bi se obuhvatile sve relevantne perspektive predmeta revizije. U tom smislu, koristile su se informacije dobivene pregledom zakonske i podzakonske regulative, strateških dokumenata, planova, izvještaja, stručnih studija i statističkih podataka, kao i međunarodnih publikacija dostupnih na internetu.²¹

Prikupljanje podataka izvršeno je kombinovanjem različitih metoda. Korišteni su upitnici, što je omogućilo poređenje odgovora između subjekata revizije. Također, podaci su prikupljeni pregledom i analizom prikupljene dokumentacije i putem intervjua obavljenih sa predstavnicima općinskih sudova u Sarajevu i Mostaru, te predstavnicima Federalnog ministarstva pravde. U cilju provjere prikupljenih podataka, obavljeno je i više telefonskih intervjua sa predstavnicima institucija obuhvaćenih revizijom.

Za analizu i vrednovanje prikupljenih podataka koristile su se metode deskripcije, analize i sinteze, komparativne analize, kritičkog pregleda, kvalitativne analize dokumentacije i informacija i dr.

Radi provođenja sveobuhvatne analize stečajnih postupaka u FBiH prikupljene su informacije i od Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, koje već niz godina implementira projekat „Unapređenje efikasnosti pravosuđa“.

Okolnosti izazvane pandemijom COVID-19 uticale su na organizaciju rada u institucijama obuhvaćenim revizijom. Zbog ovih okolnosti, s ciljem prikupljanja revizijskih dokaza i provođenja revizije prema planiranoj dinamici, omogućeno dostavljanje informacija i dokumentacije elektronskim putem, te su određeni intervjui obavljeni telefonskim putem.

¹⁸ Strateški okvir za reformu javne uprave u Bosni i Hercegovini 2018–2022 („Službeni glasnik BiH“, broj 85/18); Mjera 3: Jačanje sistema donošenja odluka na osnovu dokaza i jačanje analitičkih kapaciteta na svim upravnim nivoima kroz poboljšanu primjenu analitičkih alata za odlučivanje na osnovu argumenata i Principi javne uprave; SIGMA i OECD u saradnji sa Evropskom komisijom (<http://rju.parco.gov.ba/sigma-principi/>); u dijelu „Izrada i koordinacija politika“ – Princip 10 „Izrada politika i proces izrade pravnih akata zasnovani su na dokazima i ministarstva redovno koriste procjenu njihovog učinka.

¹⁹ Pravilnik o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 5/13, 104/13 i 61/14) i Aneks Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini – optimalni rokovi za rješavanje predmeta (prečišćeni tekst)

²⁰ „Službeni glasnik BiH“, broj 66/2012, 40/2014, 54/2017, 60/2017 – ispravka i 30/2018

²¹ Detaljnije u referencama

2. OPIS OBLASTI

2.1. Pojam i značaj stečajnog postupka

Stečajni postupak je zakonom utvrđen postupak koji se provodi radi grupnog namirenja povjerilaca stečajnog dužnika unovčenjem njegove imovine i podjelom prikupljenih sredstava povjeriocima.²² Osnovna svrha stečajnog postupka je namirenje povjerilaca²³ te, ukoliko je moguće, osiguranje normalnih uslova za nastavak poslovanja. Stečajni postupak trebao bi funkcionisati kao „filter“, osigurati opstanak ekonomski efikasnih preduzeća ili dijelova preduzeća (reorganizacija), odnosno ukloniti iz privrednog života platežno nesposobna preduzeća (likvidacija).

Razlozi za pokretanje stečajnog postupka su platežna nesposobnost stečajnog dužnika i prijeteća platežna nesposobnost. Zakon o stečajnom postupku FBiH propisuje da je stečajni dužnik platežno nesposoban ako u neprekidnom trajanju od 30 dana ne izmiruje svoje dospjele novčane obaveze. Nadalje, ovaj Zakon propisuje da prijeteća platežna nesposobnost postoji ako stečajni dužnik, prema predviđanjima, u vremenu dospelosti neće biti u stanju da ispunji postojeće obaveze plaćanja.²⁴

Stečajni dužnik²⁵ - stečajni postupak može se provesti nad imovinom pravnog lica, kao i nad imovinom dužnika pojedinca (komplementar u komanditnom društvu i osnivač društva s neograničenom solidarnom odgovornošću).

Stečajna masa je cjelokupna imovina koja pripada stečajnom dužniku u vrijeme otvaranja stečajnog postupka, kao i imovina koju stečajni dužnik stekne tokom stečajnog postupka. Organi stečajnog postupka su stečajni sud, stečajni sudija, privremeni stečajni upravnik, stečajni upravnik, skupština povjerilaca, privremeni odbor povjerilaca i odbor povjerilaca²⁶ (detaljnije u Prilogu 1).

2.2. Ključne institucije relevantne za predmet revizije

Stečajne postupke neposredno provode **općinski sudovi** u FBiH koji imaju osnovana privredna odjeljenja. Prema Zakonu o sudovima u FBiH,²⁷ privredna odjeljenja imaju općinski sudovi koji se nalaze u sjedištu kantona. Shodno navedenom, stečajni postupci u FBiH provode se u općinskim sudovima u Bihaću, Orašju, Tuzli, Zenici, Goraždu, Travniku, Mostaru, Širokom Brijegu, Sarajevu i Livnu. Stečajni postupak provodi općinski sud na čijem području se nalazi sjedište pravnog lica, odnosno prebivalište dužnika pojedinca.

Zakon o sudovima u FBiH propisuje da sudovi u svom radu postupaju nepristrasno, blagovremeno i efikasno,²⁸ dok Zakon o stečajnom postupku propisuje da je stečajni postupak hitan.²⁹

Federalno ministarstvo pravde, u skladu sa Zakonom o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave,³⁰ obavlja upravne, stručne i druge poslove utvrđene zakonom koji se odnose na ostvarivanje nadležnosti Federacije BiH, između ostalog, i u oblasti pravosudnih institucija i uprave. Pored toga, FMP, u skladu sa Zakonom o organizaciji organa uprave u FBiH, iz okvira svoje nadležnosti obavlja upravne i stručne poslove koji se, između ostalog, odnose i na pripremu propisa i davanje preporuke iz oblasti zakonodavstva i donošenje podzakonskih propisa. S tim u vezi, FMP pripremom

²² Član 2. Zakona o stečajnom postupku („Službene novine FBiH“, broj 29/03, 32/04, 42/06, 4/17 – odluka US i 52/18)

²³ Stečajni povjerilac je povjerilac koji u vrijeme otvaranja stečajnog postupka ima osnovan imovinski zahtjev prema stečajnom dužniku.

²⁴ Član 6. Zakona o stečajnom postupku

²⁵ Član 5. Zakona o stečajnom postupku

²⁶ Član 3. Zakona o stečajnom postupku

²⁷ Član 23. i 27. Zakona o sudovima u FBiH

²⁸ Član 5. Zakona o sudovima u FBiH („Službene novine FBiH“, broj 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13 i 52/14)

²⁹ Član 9. Zakona o stečajnom postupku FBiH

³⁰ Član 7. Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave („Službene novine FBiH“, broj 19/03, 38/05, 2/06, 8/06, 61/06, 59/09 i 48/11)



propisa i donošenjem podzakonskih propisa relevantnih za stečajni postupak, odnosno djelovanje stečajnih upravnika, ima ulogu u kreiranju regulatornog okvira za provođenje stečajnih postupaka.

2.3. Zakonska i podzakonska regulativa relevantna za oblast revizije

Propisi relevantni za oblast revizije analizirani u toku revizije:

- **Zakon o stečajnom postupku** („Službene novine FBiH“, broj 29/03, 32/04, 42/06, 4/17 – odluka US i 52/18), kojim se uređuju uslovi za otvaranje stečajnog postupka, stečajni postupak, pravne posljedice njegovog otvaranja i provođenja i reorganizacija stečajnog dužnika. Također, ovim Zakonom propisuju se ovlaštenja i odgovornosti organa stečajnog postupka;
- **Zakon o sudovima u Federaciji BiH** („Službene novine FBiH“, broj 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13 i 52/14), kojim se uređuje nadležnost, organizacija, finansiranje, pravosudna uprava i druga pitanja od značaja za organizaciju i funkcioniranje sudske vlasti u FBiH;
- **Zakon o organizaciji organa uprave u Federaciji BiH** („Službene novine FBiH“, broj 35/05), kojim se uređuje organizacija i način funkcioniranja organa državne uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine;
- **Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave** („Službene novine FBiH“, broj 19/03, 38/05, 2/06, 8/06, 61/06, 59/09 i 48/11), kojim se osnivaju federalna ministarstva, federalne uprave i federalne upravne organizacije, utvrđuje njihov djelokrug i uređuju druga pitanja od značaja za njihovu organizaciju i funkcionisanje;
- **Pravilnik o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH** („Službeni glasnik BiH“, broj 5/13, 104/13 i 61/14) i **Aneks Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini – optimalni rokovi za rješavanje predmeta (prečišćeni tekst)**, kojim se, između ostalog, utvrđuju kriteriji i metodologija za određivanje i praćenje poštivanja *optimalnih i predvidivih rokova* za rješavanje predmeta u sudovima i tužilaštvima;
- **Pravilnik o uvjetima, načinu polaganja, programu stručnog ispita za stečajnog upravnika i stručnom usavršavanju stečajnih upravnika** („Službene novine FBiH“, broj 5/15), kojim se detaljnije uređuju pitanja vezana za stečajne upravnike;
- **Pravilnik o naknadama i nagradama vještaka, privremenog stečajnog upravitelja, stečajnog upravitelja i članova odbora vjerovnika u stečajnom postupku** („Službene novine FBiH“, broj 71/08), kojim se utvrđuju osnove za određivanje naknade troškova i nagrade koje u stečajnom postupku pripadaju vještaku, privremenom stečajnom upravniku, stečajnom upravniku i članovima odbora povjerilaca.

U toku provođenja revizije uzeti su u obzir i drugi akti relevantni za predmetnu oblast, kao što je Pravilnik o unutrašnjem sudskom poslovanju,³¹ Tarifa o nagradama i naknadama troškova za rad vještaka³² i dr.

2.4. Pokretanje i okončanje stečajnih postupaka

Stečajni postupak pokreće se pisanim prijedlogom. Za podnošenje prijedloga ovlašteni su stečajni dužnik i svaki povjerilac koji ima pravni interes za provođenje stečajnog postupka. Prijedlog se mora podnijeti u roku od 30 dana od dana nastupanja platežne nesposobnosti. Sud je obavezan da prijedlog

³¹ „Službeni glasnik BiH“, broj 66/2012, 40/2014, 54/2017, 60/2017 – ispravka i 30/2018

³² „Službene novine Federacije BiH“, broj 33/06

razmotri u roku od 15 dana od dana njegovog prijema. Neuredan prijedlog, kao i prijedlog bez potrebne dokumentacije, sud će vratiti predlagaču i naložiti mu da prijedlog uredi i nedostatke otkloni u roku od 15 dana. Ako predlagač vrati sudu prijedlog koji nije uređen po uputstvu suda, sud će prijedlog rješenjem **odbaciti**, a ako ga ne vrati u ostavljenom roku smatrat će se da ga je **povukao**. Prijedlog se može povući do otvaranja stečajnog postupka i pravosnažnog odbacivanja ili odbijanja prijedloga.³³

Stečajni sudija donijet će **odluku o otvaranju stečajnog postupka ili odbiti prijedlog za otvaranje stečajnog postupka** u roku od tri dana od zaključenja stečajnog ročišta. Stečajni sudija otvara stečajni postupak nad imovinom stečajnog dužnika ako je prijedlog dopušten, ako postoji stečajni razlog i ako će imovina stečajnog dužnika, prema predviđanju, biti dovoljna da pokrije troškove postupka. Ukoliko imovina stečajnog dužnika ne pokriva troškove postupka, a prijedlog je dopušten i osnovan, stečajni sudija može otvoriti postupak ako zainteresirano lice predujmi dovoljan novčani iznos.³⁴

Stečajni postupak **obustavlja** se na prijedlog stečajnog dužnika ako se pruži osiguranje da nakon obustave na strani stečajnog dužnika neće nastupiti platežna nesposobnost, kao ni prijeteća platežna nesposobnost. Stečajni postupak **obustavit će se** na prijedlog stečajnog dužnika ako on nakon isteka roka za prijavu potraživanja pribavi saglasnost svih stečajnih povjerilaca koji su prijavili potraživanja.³⁵

Ako se nakon otvaranja stečajnog postupka ispostavi da stečajna masa nije dovoljna ni za pokriće troškova stečajnog postupka, stečajni sudija će **zaključiti postupak zbog nedostatka stečajne mase**.³⁶ Postupak se neće zaključiti ako se predujmi dovoljan novčani iznos.

Ako su troškovi stečajnog postupka pokriveni, a stečajna masa nije dovoljna da ispuni ostale dospjele obaveze stečajne mase, stečajni upravnik prijavit će stečajnom sudu da postoji nedovoljnost stečajne mase, te će se izvršiti **zaključenje stečajnog postupka nakon prijave nedovoljnosti stečajne mase**.³⁷

Nakon okončanja **glavne diobe**, stečajni sudija odmah donosi rješenje o **zaključenju** stečajnog postupka.³⁸

Reorganizacija stečajnog dužnika podrazumijeva mogućnost nastavka poslovanja stečajnog dužnika, iako je protiv njega pokrenut stečajni postupak. Reorganizacija se postiže nakon prihvatanja i potvrde predloženog stečajnog plana.³⁹ O nastavku poslovanja, odnosno reorganizaciji, odlučuju isključivo povjerioci.

2.5. „Optimalni“ rokovi za rješavanje predmeta

„Optimalni“ rokovi za postupanje u predmetima propisani su Pravilnikom o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH, koji je donio VSTV BiH.⁴⁰ Prema odredbama Pravilnika, „optimalni“ rokovi predstavljaju standardni vremenski okvir za zakonito i efikasno rješavanje predmeta u sudovima, odnosno tužilaštvima.⁴¹

Svrha utvrđivanja „optimalnih“ rokova je, između ostalog, osiguranje primjerene dužine trajanja postupaka, što podrazumijeva efikasno i profesionalno postupanje u predmetima.⁴² Utvrđeni „optimalni“ rokovi, relevantni za stečajne predmete, dati su u tabeli.

³³ Član 4. Zakona o stečajnom postupku

³⁴ Član 43. Zakona o stečajnom postupku

³⁵ Član 137. i 138. Zakona o stečajnom postupku

³⁶ Član 132. Zakon o stečajnom postupku

³⁷ Član 136. zakon o stečajnom postupku

³⁸ Član 124. Zakona o stečajnom postupku

³⁹ Vodič za efikasnije rješavanje stečajnih predmeta (donijelo Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH)

⁴⁰ „Optimalni“ rokovi za postupanje u pojedinim vrstama predmeta utvrđeni su u Aneksu Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini – optimalni rokovi za rješavanje predmeta

⁴¹ Član 5. Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH

⁴² Član 3. Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH



Tabela 1. Optimalni rokovi

Red. br.	Stečajni postupak	Optimalni rok
1.	Predmeti stečajnog postupka po izvršenoj diobi	658
2.	Predmeti stečajnog postupka nakon usvajanja plana reorganizacije	756
3.	Predmeti međunarodnog stečaja	741
4.	Stečajni predmeti – odbijanje prijedloga zbog nepostojanja pravnog interesa podnosioca prijedloga	73
5.	Stečajni predmeti – nepostojanje razloga za otvaranje stečajnog postupka	148
6.	Stečajni predmeti – zaključenje stečajnog postupka zbog nedostatka stečajne mase za pokriće troškova stečajnog postupka, nedovoljnosti stečajne mase da ispuni dospjele obaveze stečajne mase, prestanka razloga za otvaranje stečajnog postupka	472
7.	Stečajni predmeti – obustava postupka uz saglasnost povjerilaca	474

Izvor: Aneks Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH-optimalni rokovi za rješavanje predmeta (donijelo VSTV BiH)

U kontekstu sudova, Pravilnikom o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH propisano je da su predsjednici sudova dužni organizovati rad na način koji će osigurati postupanje u predmetima u utvrđenim optimalnim i predvidivim rokovima i vršiti kontinuirano praćenje i analizu poštivanja utvrđenih rokova.⁴³ Također, propisano je da, u slučaju značajnijeg odstupanja u pojedinom predmetu od utvrđenih optimalnih rokova, postupajući sudija, odnosno tužilac, dužan je poduzeti mjere radi utvrđivanja i otklanjanja uzroka odstupanja i intenziviranja rada u predmetu. Predsjednik suda će bez odlaganja preduzeti mjere iz svoje nadležnosti radi osiguranja poštivanja optimalnih rokova.⁴⁴

Pored optimalnih rokova, Pravilnikom je utvrđena i metodologija za određivanje predvidivih rokova. Ove rokove utvrđuju predsjednici sudova najmanje jednom godišnje. S obzirom na to da se predvidivi rokovi utvrđuju na nivou svakog pojedinog suda, nisu mogli biti korišteni kao jedinstveni kriterij za sve sudove.

⁴³ Član 4. Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH

⁴⁴ Član 6. Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH

3. NALAZI REVIZIJE

Nalazi koji se prezentiraju u ovom poglavlju predstavljaju odstupanja od utvrđenih kriterija revizije i strukturirani su u odnosu na revizijska pitanja.

3.1. Pretpostavke za blagovremeno pokretanje stečajnih postupaka

3.1.1. Pokretanje stečajnih postupaka

Zakon o stečajnom postupku propisuje rok u kojem je stečajni dužnik dužan bez odlaganja podnijeti prijedlog za otvaranje stečajnog postupka (30 dana od nastupanja platežne nesposobnosti⁴⁵) i novčanu kaznu za odgovorno lice stečajnog dužnika ukoliko ne postupi u skladu sa ovom zakonskom odredbom.⁴⁶ Međutim, podaci iz općinskih sudova pokazali su da postojeća zakonska rješenja u praksi ne daju očekivane rezultate, te da se **stečajni postupci gotovo u pravilu pokreću nakon proteka zakonskog roka, kao i da se propisana novčana kazna ne izriče.**

Važećim Zakonom o stečajnom postupku **nije određena institucija nadležna da nadzire poštivanje roka propisanog za podnošenje prijedloga za pokretanje stečaja i da preduzima neophodne radnje u slučaju nepokretanja ili neblagovremenog pokretanja stečajnog postupka.** Nadležni iz općinskih sudova obuhvaćenih uzrokom naveli su da se u praksi njihovih sudova ne izriču novčane kazne odgovornim licima stečajnog dužnika ukoliko ne podnesu prijedlog za otvaranje stečajnog postupka u propisanom roku od 30 dana od nastupanja platežne nesposobnosti. Prema odgovorima nekih sudova, za izricanje novčanih kazni u slučaju nepodnošenja prijedloga za otvaranje stečajnog postupka potrebno je pokrenuti prekršajni postupak.⁴⁷ Nadležni u sudovima su naveli da se sudovima nisu podnosili zahtjevi za pokretanje prekršajnih postupaka u slučaju neblagovremenog pokretanja stečajnih postupaka s obzirom na to da Zakonom o stečajnom postupku nije precizirano ko treba da pokreće prekršajni postupak u ovom slučaju.⁴⁸

Rezultati provedene revizije pokazali su da **u FBiH nije određena institucija koja bi bila nadležna da pokreće stečajne postupke po službenoj dužnosti.** Važećom regulativom propisani su subjekti koji su ovlašteni za podnošenje prijedloga za otvaranje stečajnog postupka (stečajni dužnik i povjerioci).⁴⁹ Međutim, nije propisano da određena institucija ima nadležnost da prati i utvrđuje postojanje stečajnih razloga, te da preduzima aktivnosti u cilju pokretanja stečajnog postupka u zakonom propisanom roku.

Uzimajući u obzir da nije osigurano da stečajni dužnici i povjerioci u praksi stečajne postupke pokreću blagovremeno, nepropisivanje obaveze pokretanja stečajnih postupaka po službenoj dužnosti predstavlja prepreku za efikasno provođenje stečajnih postupaka.

Analiza regulative relevantne za stečajni postupak u zemljama iz okruženja pokazala je da je blagovremenost pokretanja stečajnih postupaka preciznije uređena. Uočeno je da se, u cilju osiguranja blagovremenosti pokretanja stečajnih postupaka, pored propisivanja rokova za pokretanje stečaja i sankcija za neblagovremeno pokretanje, vrlo često imenuje i institucija nadležna za podnošenje prijedloga za pokretanje stečajnog postupka.⁵⁰ Pored toga, u cilju što ranije identifikacije pravnih lica sa finansijskim poteškoćama i osiguranja blagovremenog pokretanja stečajnih postupaka, regulativa zemalja iz okruženja kao jedan od stečajnih razloga propisuje i „prezaduženost“.

⁴⁵ Član 4. stav 2. Zakona o stečajnom postupku

⁴⁶ Propisana je novčana kazna za odgovorno lice stečajnog dužnika u iznosu od 500,00 KM do 1.700,00 KM ako ne podnese prijedlog za otvaranje stečajnog postupka.

⁴⁷ Odgovor Općinskog suda u Tuzli na Upitnik revizije učinka

⁴⁸ Odgovori općinskih sudova u Tuzli i Sarajevu na Upitnik revizije učinka

⁴⁹ Zakon o stečajnom postupku u članu 44. propisuje direktno otvaranje stečajnog postupka u slučaju kada prijedlog za otvaranje podnosi likvidator.

⁵⁰ Primjera radi, Finansijska agencija u Hrvatskoj, Javni jamstveni, alimentacijski i invalidski fond u Sloveniji i sl.

Ovaj stečajni razlog podrazumijeva pokretanje stečajnog postupka kada su obaveze stečajnog dužnika veće od vrijednosti njegove imovine. Navedeno također nije slučaj u domaćem zakonodavstvu, s obzirom na to da su kao stečajni razlozi propisani samo platežna nesposobnost i prijeteća platežna nesposobnost, pri čemu postojeća regulativa ne osigurava mehanizme za blagovremeno pokretanje ni kod ovih stečajnih razloga.

3.1.2. Neblagovremeno pokretanje stečaja otežava utvrđivanje i unovčavanje imovine stečajnog dužnika

Rezultati revizijskih ispitivanja ukazuju na to da pokretanje stečajnih postupaka nakon proteka dužeg perioda od nastanka stečajnih razloga otežava utvrđivanje imovine stečajnog dužnika i njeno unovčavanje u toku stečajnog postupka. Prema podacima iz općinskih sudova,⁵¹ utvrđivanje imovine stečajnog dužnika i njene vrijednosti vrlo često traje značajno duže u odnosu na propisani rok od 45 dana.⁵²

Kada je u pitanju unovčavanje imovine stečajnog dužnika, dostupni podaci ukazuju na to da se zbog neblagovremenog pokretanja stečaja imovina stečajnog dužnika umanjuje, propada i tehnološki zastarijeva. Navedeno ima za posljedicu da stečajni dužnici, onda kada stečajni postupak bude pokrenut, ne raspolažu imovinom koja se može brzo i lako unovčiti.⁵³ Takve okolnosti u konačnici rezultiraju niskim ili nikakvim stepenom namirenja povjerilaca.

Važno je akcentirati da se značajan dio dugovanja stečajnih dužnika odnosi na dugovanja po osnovu poreza, doprinosa i sl., pri čemu se nizak stepen namirenja povjerilaca negativno odražava na javne prihode, što dodatno ukazuje na važnost osiguranja blagovremenog pokretanja stečajnih postupaka. Ilustracije radi, revizija je – koristeći podatke dostupne na zvaničnoj internet-stranici Porezne uprave FBiH,⁵⁴ na uzorku od 105 privrednih subjekata, sa dugom većim od 50.000 KM, koji su nakon okončanja stečajnog postupka brisani iz registra privrednih subjekata – utvrdila da je iza ovih privrednih subjekata ostalo neplaćenog duga po osnovu poreza, doprinosa, taksi i drugih naknada u iznosu od cca 33,6 miliona KM. Procjenjuje se da je stvarni iznos nenaplaćenih javnih prihoda daleko veći ako bi se uzeo u obzir duži period, kao i stečajni dužnici sa dugom po osnovu javnih prihoda manjim od 50.000 KM.

3.2. Pretpostavke za efikasno provođenje stečajnih postupaka

3.2.1. Rokovi u stečajnom postupku

Na osnovu provedene revizije konstatovano je da je važećim **Zakonom o stečajnom postupku propisano da je stečajni postupak hitan, međutim, nisu detaljnije propisani mehanizmi koji trebaju osigurati implementaciju ove zakonske odredbe u praksi.**

Analiza prikupljenih podataka pokazala je da **Zakonom o stečajnom postupku nije utvrđen rok za okončanje stečajnog postupka**, iako je vremenski aspekt jedan od najbitnijih faktora za efikasnost stečajnog postupka. Jedini pravni akt koji definiše ukupni vremenski okvir za rješavanje predmeta stečajnih postupaka je Pravilnik o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i

⁵¹ Odgovori na Upitnik revizije učinka i intervju sa nadležnima iz općinskih sudova

⁵² Članom 25. stav 2. Zakona o stečajnom postupku propisano je: „Stečajni upravnik je obavezan odmah izvršiti detaljan popis stečajne mase i taj popis predati stečajnom sudiji najkasnije u roku od 45 dana od dana imenovanja. Uz svaki predmet potrebno je navesti očekivani iznos iz unovčavanja kao i knjigovodstvenu vrijednost.“ Isto tako, član 95. stav 1. Zakona o stečajnom postupku propisuje: „U roku koji ne može biti duži od 45 dana od dana imenovanja stečajni upravnik dužan je napraviti uređen pregled u kome se nabrajaju i međusobno uređuju predmeti koji čine stečajnu masu i obaveze stečajnog dužnika sa stanjem na dan otvaranja stečajnog postupka. Pregled imovine mora sadržavati procjenu sa kojim dijelom stečajne mase se može računati u stečajnom postupku za namirenje povjerilaca stečajnog dužnika.“

⁵³ Odgovori na Upitnik revizije učinka i intervju sa nadležnima iz općinskih sudova

⁵⁴ Pregled poreznih obveznika, sa iznosom duga po osnovu poreza, doprinosa, taksi i drugih naknada preko 50.000 KM

tužilaštvima u BiH.⁵⁵ Ovim Pravilnikom utvrđeni su „optimalni“ rokovi koji bi trebali osigurati primjerenu dužinu trajanja postupaka.⁵⁶

Pored toga, utvrđeno je da važećim **Zakonom o stečajnom postupku nisu propisani rokovi za sve pojedinačne radnje u stečajnom postupku**, iako je propisivanje rokova za pojedinačne radnje jedan od bitnih mehanizama kojim se osigurava aktivno postupanje učesnika u postupku. Primjera radi, nije utvrđen rok u kojem se od prijema prijedloga za otvaranje stečajnog postupka zakazuje ročište radi rasprave o uvjetima za otvaranje stečajnog postupka (u Hrvatskoj je ovaj rok maksimalno do 60 dana od podnošenja prijedloga za otvaranje stečajnog postupka, u Srbiji do 30 dana) ili rok u kojem se moraju završiti postupci pred sudom, u kojima je stranka stečajni dužnik (u Hrvatskoj ovaj rok iznosi šest mjeseci).⁵⁷

Kada su u pitanju rokovi koji jesu propisani Zakonom o stečajnom postupku, uočeno je da su često duži u poređenju sa regulativom zemalja iz okruženja. Primjera radi, rok u kojem je sud obavezan razmotriti prijedlog za otvaranje stečajnog postupka, kao i rok u kojem je podnosilac neurednog prijedloga dužan prijedlog upotpuniti u domaćem zakonodavstvu, iznosi 15 dana, dok u Hrvatskoj i Srbiji ovi rokovi iznose 8 dana, ili npr. rok za podnošenje tužbe za pobijanje pravnih radnji u domaćem zakonodavstvu iznosi dvije godine, dok u Hrvatskoj ovaj rok iznosi 1,5 godina.

Nadležni iz sudova obuhvaćenih revizijom istakli su da trajanje stečajnog postupka značajno produžavaju parnični i drugi predmeti koji se pokrenu u vezi sa stečajem. **Zakonom o stečajnom postupku nije propisano da su ovi predmetni hitne prirode, odnosno da se prioritarno rješavaju u odnosu na duge predmete.**

3.2.2. Standardizacija radnji u stečajnom postupku

Na osnovu provedene revizije utvrđeno je da važećom regulativom nije osigurana standardizacija pojedinačnih radnji u stečajnom postupku kako bi se unaprijedila efikasnost i kvalitet postupka. Naime, regulativom nisu propisani standardizirani obrasci za podnošenje prijedloga za otvaranje stečajnog postupka, kao ni za ostale radnje koje se preduzimaju u postupku stečaja (primjera radi, obrasci: za prijavu potraživanja, za očitovanje o prijavljenim potraživanjima, za osporavanje prijavljenih potraživanja, izvještaja o toku stečajnog postupka i stanju stečajne mase, završnog računa i dr.)

Pored toga, regulativom nije propisana ni obavezna dokumentacija koja se treba priložiti prilikom podnošenja zahtjeva za pokretanje stečajnog postupka. Konstatovano je da nedostatak jasno propisanog sadržaja, oblika i dokumentacije značajno utiče na trajanje stečajnih postupaka.

Podaci prikupljeni u toku revizije⁵⁸ ukazuju na to da se u praksi često podnose neuredni i nekompletni prijedlozi za otvaranje stečajnog postupka, zbog čega se skoro svaki prijedlog u prethodnim godinama vraćao podnosiocu na dopunu. Sagovornici revizije iz općinskih sudova istakli su da su kroz praksu u provođenju stečajnih postupaka usaglasili koje je dokumente neophodno priložiti uz prijedlog za otvaranje stečajnog postupka. Međutim, problem je što se podnosilac prijedloga s tim upozna tek kada mu se prijedlog vrati na dopunu.

Pored navedenih nedostataka u važećoj regulativi, utvrđeno je da nisu propisani ni standardi upravljanja stečajnom masom kojima se preciznije uređuju pitanja vezana za postupanje stečajnih

⁵⁵ „Optimalni“ rokovi za postupanje u pojedinim vrstama predmeta utvrđeni su u Aneksu Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini.

⁵⁶ Član 3. Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH

⁵⁷ Nadležni iz općinskih sudova iznijeli su različita stajališta u vezi sa preciznijim i detaljnijim propisivanjem rokova za sve radnje i postupanja učesnika u stečajnom postupku, prevashodno stečajnih upravnika – kao najznačajnijih operativnih tijela u postupku. Nadležni iz Općinskog suda u Tuzli naveli su da određivanje rokova treba vezati za obimnost i složenost stečajnog predmeta, te obim poslova stečajnog upravnika, što u svakom konkretnom predmetu može procijeniti jedino stečajni sudija. S druge strane, nadležni iz Općinskog suda u Sarajevu istakli su da bi bilo korisno da se za pojedinačne radnje učesnika u stečajnom postupku, prevashodno za radnje (privremenih) stečajnih upravnika, precizno propišu rokovi jer bi se na taj način stečajni upravnici obavezivali da izvršavaju obaveze na vrijeme, a time i olakšala kontrola rada stečajnih upravnika.

⁵⁸ Intervju sa nadležnima iz općinskih sudova

upravnika. Analiza regulative iz okruženja ukazuje na to da su ova pitanja značajno bolje uređena s obzirom na to da su jasno propisani obrasci, dokumentacija i standardi upravljanja stečajnom masom. Navedeni obrasci i standardi doneseni su u cilju osiguranja efikasnosti i transparentnosti postupka, kao i boljeg nadzora nad radom stečajnih upravnika.

3.2.3. Imenovanje stečajnih upravnika i nadzor nad njihovim radom

Na osnovu provedene revizije konstatovano je da važećom regulativom nisu na sveobuhvatan način uređena pitanja vezana za imenovanje i djelovanje stečajnih upravnika.⁵⁹ Naime, **utvrđeno je da nisu propisani uslovi u pogledu profesije, potrebnog iskustva, maksimalne starosne dobi i dr., kao ni ograničenja u pogledu broja stečajnih postupaka u kojima jedan stečajni upravnik može istovremeno biti angažovan. Zakon o stečajnom postupku jedino propisuje da stečajni upravnik mora imati završen određeni stepen stručnog obrazovanja i položen stručni ispit za stečajnog upravnika.**⁶⁰

Regulativom nisu propisani ni kriteriji za imenovanje stečajnih upravnika, niti je uspostavljen sistem praćenja i evaluacije njihovog rada. Zakonom o stečajnom postupku propisano je da o imenovanju stečajnog upravnika odlučuje stečajni sudija koji vodi postupak. Međutim, nisu utvrđeni jasni kriteriji na osnovu kojih se imenuju stečajni upravnici.⁶¹ Nadležni iz općinskih sudova iz uzorka naveli su da se prilikom imenovanja stečajnih upravnika uzimaju u obzir dosadašnji rezultati rada i kompetencije stečajnih upravnika, kao i složenost stečajnog predmeta. Međutim, važećom regulativom nije detaljnije precizirano koji su rezultati rada i kompetencije neophodne kako bi stečajni upravnik mogao biti imenovan, niti je propisana definicija složenosti stečajnih predmeta. Shodno navedenom, konstatovano je da je u nedostatku jasno propisanih kriterija ostavljeno da stečajne sudije samostalno procjenjuju karakteristike prilikom imenovanja stečajnih upravnika.⁶²

U nedostatku jasno propisanih kriterija za imenovanje stečajnih upravnika, konstatovano je da se u posmatranom periodu (2017–2019. godine) dešavalo da su pojedini stečajni upravnici bili angažovani u značajno većem broju stečajnih predmeta u odnosu na druge stečajne upravnike. Također, utvrđeno je da su pojedini stečajni upravnici istovremeno bili angažovani u većem broju predmeta. Primjera radi, prema podacima koje su dostavili općinski sudovi iz uzorka⁶³ pojedini stečajni upravnici su u posmatranom periodu bili **angažovani u 10, 15**, pa čak i u **21** stečajnom predmetu, a konstatovan je slučaj da je jedan stečajni upravnik bio **istovremeno angažovan u 10** stečajnih predmeta.

Analiza regulative zemalja iz okruženja ukazuje na to da su ova pitanja preciznije uređena. Primjera radi, u Hrvatskoj⁶⁴ i Srbiji⁶⁵ regulativom je propisano da se (privremeni) stečajni upravnik u pravilu imenuje metodom slučajnog (nasumičnog) odabira, korištenjem funkcionalnosti informacionog

⁵⁹ Zakon o stečajnom postupku, Pravilnik o uvjetima, načinu polaganja, programu stručnog ispita za stečajnog upravnika i stručnom usavršavanju stečajnih upravnika i Pravilnik o naknadama i nagradama vještaka, privremenog stečajnog upravitelja, stečajnog upravitelja i članova odbora vjerovnika u stečajnom postupku

⁶⁰ Članom 23. stav 2. Zakona o stečajnom postupku propisano je: „Stečajni upravnik mora imati završeno stručno obrazovanje i položen stručni ispit.“ Članom 2. stav 1. Pravilnika o uvjetima, načinu polaganja, programu stručnog ispita za stečajnog upravnika i stručnom usavršavanju stečajnih upravnika propisano je da stručni ispit za stečajne upravnike mogu polagati osobe koje su stekle visoku stručnu spremu VII stepena, odnosno 240 ECTS bodova.

⁶¹ Član 22. stav 3. Zakona o stečajnom postupku

⁶² Intervju sa nadležnima u općinskim sudovima i Odgovori općinskih sudova na Upitnik revizije učinka

⁶³ Općinski sudovi u Sarajevu, Mostaru i Tuzli

⁶⁴ Član 84. stav 1. Stečajnog zakona – pročišćeni tekst Zakona („Narodne novine“, broj 71/15, 104/17) i Pravilnik o pretpostavkama i načinu izbora stečajnoga upravitelja metodom slučajnoga odabira („Narodne novine“, broj 71/15)

⁶⁵ Član 20. stav 2. Zakona o stečaju („Sl. glasnik RS“, br. 104/2009, 99/2011 – dr. zakon, 71/2012 – odluka US, 83/2014, 113/2017, 44/2018 i 95/2018)

sistema, pri čemu se uzima u obzir radna opterećenost stečajnih upravnika u trenutku izbora, dok je u Crnoj Gori propisano da se stečajni upravnici imenuju po redosljedju sa liste stečajnih upravnika.⁶⁶

Važeća regulativa ne sadrži odredbe kojima bi se stečajni upravnici motivisali da poslove u stečajnom postupku okončaju u što kraćem vremenu.

Prema odredbama važeće regulative, na visinu nagrade za rad stečajnog upravnika ne utiče efikasnost rada ili učinak, nego se u obzir uzima opseg poslova i rad, kao i vrijednost stečajne mase, a mjesečni predujam ne može biti manji od prosječne mjesečne neto plaće, niti veći od dvije prosječne mjesečne neto plaće ostvarene u FBiH.⁶⁷ Nadležni iz većine općinskih sudova naveli su da stečajni upravnici ostvare veću ukupnu nagradu za rad što postupak duže traje, te su izrazili stav da bi se efikasnost rada stečajnih upravnika mogla povećati ukoliko bi visina nagrade za rad stečajnih upravnika zavisila od njihovog učinka.

Na osnovu provedene revizije konstatovano je da važećom regulativom nisu uspostavljene pretpostavke za provođenje kvalitetnog stručnog nadzora nad radom stečajnog upravnika. **Zakonom o stečajnom postupku niti nekim drugim aktom nije propisana obaveza stečajnog upravnika da stečajnom sudiji i drugim organima stečajnog postupka, kao što su odbor povjericilaca i skupština povjericilaca, kontinuirano u određenim vremenskim razmacima dostavlja izvještaje o toku stečajnog postupka i stanju stečajne mase, niti su detaljnije precizirane informacije i dokumentacija koju je stečajni upravnik dužan dostaviti.**⁶⁸ Pored toga, u FBiH nijedna institucija nije nadležna da vodi **statističke podatke na osnovu kojih bi se vršila profesionalna evaluacija i nadzor nad radom stečajnih upravnika.** Analizirajući regulativu zemalja iz okruženja utvrđeno je da su ova pitanja preciznije uređena. Naime, utvrđeno je da je, u cilju osiguranja pretpostavki za vršenje kvalitetnog stručnog nadzora nad radom stečajnih upravnika, regulativom decidno propisan sadržaj, način i učestalost izvještavanja. Primjera radi, u Hrvatskoj i Srbiji regulativom je propisan spisak izvještaja, obavještenja, odluka nadležnih organa i druga relevantna dokumentacija koju stečajni upravnik dostavlja stečajnom sudiji, odboru povjericilaca, odnosno skupštini povjericilaca ukoliko odbor nije osnovan, kao i da se izvještaj o toku stečajnog postupka i stanju stečajne mase dostavlja svaka tri mjeseca na unaprijed propisanim obrascima.

3.2.4. Aktivnosti na unapređenju regulatornog okvira, relevantnog za stečajni postupak

Na osnovu provedene revizije konstatovano je da u proteklom periodu nije donesen novi zakon o stečaju, niti su izvršene izmjene, odnosno dopune postojećeg Zakona s ciljem unapređenja efikasnosti postupka iako je, shodno strateškim i reformskim dokumentima, to trebalo biti okončano još 2015, odnosno 2016. godine. Unapređenje regulative iz oblasti stečajnog prava predviđeno je u Reformskoj agendi za Bosnu i Hercegovinu za period 2015–2018. godine,⁶⁹ u Ažuriranom akcionom planu za realizaciju Reformske agende FBiH,⁷⁰ kao i u Strategiji za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini za period od 2014. do 2018. godine.⁷¹

⁶⁶ U međunarodnoj analizi (Martinez, Andres Federico; Zelianka, Vytautas; Bognár, Bettina (2015). Appointment of Insolvency Office Holders: New approaches) sistem imenovanja stečajnih upravnika vrednuje se sa tri indikatora: 1) sistem imenovanja upravnika pravedan (fer) i razvidan, 2) pojedini upravnik može biti odabran na temelju iskustva, povijesne uspješnosti i sveukupne prikladnosti pojedinačnom slučaju i 3) povjericoci mogu uticati na imenovanje.

⁶⁷ Član 4. Pravilnika o naknadama i nagradama vještaka, privremenog stečajnog upravitelja, stečajnog upravitelja i članova odbora vjerovnika u stečajnom postupku („Službene novine FBiH“, broj 71/08)

⁶⁸ Važeća regulativa propisuje da stečajni upravnik polaže završni račun i podnosi izvještaj o svom radu, te da stečajni sudija, odnosno odbor povjericilaca, ima pravo od stečajnog upravnika zahtijevati informaciju o stvarnom stanju i poslovođstvu, podnošenje izvještaja i polaganje računa. Privremeni stečajni upravnik dužan je stečajnom sudiji položiti račun i podnijeti izvještaj o svom radu za period privremene uprave (član 16. stav 7. Zakona o stečajnom postupku). Stečajni upravnik dužan je na ročištu za glavnu diobu položiti završni račun i podnijeti izvještaj (član 124. stav 4. Zakona o stečajnom postupku).

⁶⁹ <http://www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/>

⁷⁰ Usvojila Vlada FBiH u decembru 2015. godine. Aktivnost „Zakon o stečaju“ predviđena je u okviru „Sektora: Poslovna klima i konkurentnost“.

⁷¹ Mjera „Noveliranje zakona o stečajnom i likvidacionom postupku“

Sagovornici revizije iz FMP-a naveli su da ministarstvo ne raspolaže informacijama da li je i u kojoj mjeri važeći Zakon o stečajnom postupku usaglašen sa pravnim aktima Evropske unije. Stava su da je postojeću regulativu iz oblasti stečajnog postupka potrebno unaprijediti, s obzirom na to da je važeći Zakon o stečajnom postupku donesen 2003. godine (sa određenim neznatnim izmjenama iz 2004, 2006. i 2018. godine), od kada su se ekonomske i socijalne prilike u FBiH znatno promijenile. FMP je 2018. godine izradio Prijedlog novog zakona o stečaju kojim se, prema navodima FMP-a, nastoji unaprijediti regulatorni okvir za provođenje stečajnih postupaka.⁷²

Prijedlog Zakona o stečaju je 2018. godine putem Vlade FBiH⁷³ upućen u Parlament FBiH, te je u februaru 2020. godine⁷⁴ razmatran na sjednici Predstavničkog doma, ali nije usvojen.

Na osnovu provedene revizije utvrđeno je da FMP u prethodnim godinama nije izvršilo analizu stanja⁷⁵ u oblasti stečajnog prava i efikasnosti stečajnog postupka,⁷⁶ što je jedan od preduslova za osiguranje kvalitetnih ulaznih informacija⁷⁷ neophodnih za izradu propisa zasnovanih na dokazima (činjenicama).⁷⁸ Nadležni iz FMP-a naveli su da ministarstvo iz okvira svoje nadležnosti, koja se bazira na normativno-pravnoj djelatnosti, kroz obraćanja različitih stranaka (fizičkih i pravnih lica) prepoznaje potrebe za rad na određenim propisima, odnosno donosi podzakonske akte, vrši njihove izmjene i dopune, te predlaže Vladi i Parlamentu donošenje propisa iz njihove nadležnosti.⁷⁹

3.3. Trajanje stečajnih predmeta

3.3.1. Razlike u trajanju stečajnih predmeta

Na osnovu podataka koje su dostavili općinski sudovi obuhvaćeni revizijom⁸⁰ utvrđeno je da je u periodu 2017–2019. godine okončano ukupno 1.430 stečajnih predmeta. Analizom je konstatovano da **postoje značajne razlike u trajanju pojedinačnih stečajnih predmeta koji su okončani na isti način**, što je prezentirano u tabeli.

⁷² Odgovori FMP-a na Upitnik revizije učinka, intervju sa nadležnim iz FMP-a

⁷³ Akt Vlade FBiH broj: 03-02-1346/2016 od 31. 8. 2018. godine

⁷⁴ Prijedlog zakona o stečaju razmatran je 19. 2. 2020. godine na 11. redovnoj sjednici Predstavničkog doma Parlamenta Federacije BiH.

⁷⁵ Objektivna analiza stanja trebala bi da identifikuje uzroke neefikasnosti stečajnih postupaka i potencijalna rješenja za njihovo otklanjanje, da sadrži usporedbu prednosti i nedostatka potencijalnih rješenja, kao i odabir odgovarajućih rješenja koja će biti sadržana u Prijedlogu novog zakona. Za izradu analize neophodno je prikupiti realne pokazatelje o stečajnim postupcima od općinskih sudova, te ostvariti shodnu saradnju sa nadležnim kantonalnim ministarstvima i drugim relevantnim institucijama u oblasti pravosuđa.

⁷⁶ Član 23. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji BiH propisuje: „Praćenje stanja u oblastima za koje su organi uprave osnovani odnosi se prvenstveno na stanje izvršavanja zakona i drugih propisa, što se utvrđuje na temelju podataka koje sami prikupljaju na način predviđen zakonom ili drugim propisom, kao i podataka koje na njihov zahtjev prikupljaju, obrađuju i dostavljaju drugi organi i pravne osobe i utvrđuju stanje i nastale posljedice, te u svezi s rješavanjem utvrđenih problema poduzimaju mjere za koje su ovlašteni. Na temelju ovih podataka organi uprave izrađuju analitičke, informativne i druge materijale koje dostavljaju nadležnim izvršnim i zakonodavnim organima vlasti na razmatranje u cilju upoznavanja tih organa sa stanjem u određenoj oblasti i potrebom poduzimanja odgovarajućih mjera.“

⁷⁷ Članom 61. stav. 1 Zakona o sudovima u FBiH propisano je da je Federalno ministarstvo pravde, između ostalog, nadležno da prikuplja statističke podatke o radu svih sudova u Federaciji i daje uputstva sudovima za prikupljanje, vođenje i dostavljanje tih podataka.

⁷⁸ Strateški okvir za reformu javne uprave u Bosni i Hercegovini 2018–2022 („Službeni glasnik BiH“, broj 85/18); Mjera 3: Jačanje sistema donošenja odluka na osnovu dokaza i jačanje analitičkih kapaciteta na svim upravnim nivoima kroz poboljšanu primjenu analitičkih alata za odlučivanje na osnovu argumenata i Principi javne uprave; SIGMA i OECD u saradnji sa Evropskom komisijom (<http://rju.parco.gov.ba/sigma-principi/>). U dijelu „Izrada i koordinacija politika“ – Princip 10. „Izrada politika i proces izrade pravnih akata zasnovani su na dokazima i ministarstva redovno koriste procjenu njihovog učinka

⁷⁹ Odgovori FMP-a na Upitnik revizije učinka

⁸⁰ Podaci o stečajnim predmetima dostavljeni su iz općinskih sudova u Orašju, Tuzli, Zenici, Goraždu, Travniku, Mostaru, Širokom Brijegu, Bihaću, Sarajevu i Livnu.

Tabela 2. Trajanje rješavanja pojedinačnih stečajnih predmeta

Stečajni predmet	Broj riješenih predmeta	Najkraće trajanje predmeta	Najduže trajanje predmeta
Odbijen prijedlog	470	1	2.509
Obustavljen postupak	10	8	356
Dioba	65	115	6.730
Reorganizacija	2	268	716
Nedostatak/nedovoljnost stečajne mase	491	1	4.821
Povučen prijedlog	122	8	2.955
Odbačen prijedlog	249	8	2.190
Ostalo	21	2	3.799
Ukupno	1.430		

Izvor: Podaci općinskih sudova, dostavljeni u odgovoru na Upitnik revizije učinka

Kako je vidljivo iz tabele, u okviru pojedinačnih načina okončanja stečajnih predmeta određeni predmeti trajali su izuzetno dugo. Tako je npr. kod stečajnih predmeta kod kojih stečajni postupak nije ni otvoren, jer je prijedlog za otvaranje odbijen, rješavanje pojedinih predmeta trajalo 2.509 dana (6,8 godina), dok su kod predmeta kod kojih je vršena dioba stečajne mase pojedini trajali čak 6.730 dana (18,4 godine).

Na osnovu podataka prezentiranih u tabeli važno je akcentirati **da, od ukupnih 1.430 posmatranih predmeta, kod čak 841 stečajnog predmeta (cca 59%) nije došlo do otvaranja stečajnog postupka jer su prijedlozi za otvaranje stečajnog postupka odbijeni, odbačeni, odnosno povučeni. Ovakav način okončanja stečajnih predmeta najčešće za posljedicu ima izostanak namirenja povjerilaca, što je osnovna svrha stečajnog postupka.**

Ured za reviziju cijeni važnim istaknuti i da je evidentiran zanemarivo mali broj slučajeva gdje su privredni subjekti nakon stečaja nastavili poslovati. **Konstatovana su tek dva slučaja reorganizacije stečajnih dužnika, dok je istovremeno najveći broj otvorenih stečajnih postupaka okončan na način da je konstatovan nedostatak/nedovoljnost stečajne mase pa su, u konačnici, ovi stečajni dužnici brisani iz registra privrednih subjekata.**

3.3.2. Trajanje stečajnih predmeta u odnosu na „optimalne“ rokove

Na osnovu analize trajanja stečajnih predmeta kod kojih je, shodno načinu okončanja, propisan „optimalni“ rok (1.038 riješenih predmeta), **utvrđena su značajna odstupanja od „optimalnih“ rokova, što je prezentirano u tabeli.**

Tabela 3. Prosječno trajanje stečajnih predmeta riješenih u periodu 2017–2019. godine i „optimalni“ rokovi

Stečajni predmet	Broj riješenih predmeta	Prosječno trajanje riješenih stečajnih predmeta u danima	Optimalni rok za rješavanje predmeta u danima
Odbijen prijedlog	470	232	148
Obustavljen postupak	10	156	474
Dioba	65	1.849	658
Reorganizacija	2	492	756
Nedostatak/nedovoljnost stečajne mase	491	523	472
Ukupno	1.038		

Izvor: Podaci općinskih sudova, dostavljeni u odgovoru na Upitnik revizije učinka, i Pravilnik o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH i Aneks Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH – optimalni rokovi za rješavanje predmeta (prečišćeni tekst)

Kako je vidljivo iz tabele, najznačajnije odstupanje od „optimalnog“ roka evidentirano je kod stečajnih postupaka u kojima je vršena dioba stečajne mase, gdje postupci u prosjeku traju gotovo tri puta duže od utvrđenog „optimalnog“ roka, pa je za namirenje povjerilaca u prosjeku potrebno cca pet godina. Također, odstupanje od „optimalnog“ roka uočeno je kod stečajnih postupaka koji su okončani odbijanjem prijedloga za otvaranje stečajnog postupka i zaključenjem postupka zbog nedostatka/nedovoljnosti stečajne mase, što je posebno značajno ako se uzme u obzir da je cca 67% od ukupno riješenih stečajnih predmeta okončano na jedan od ova dva načina (detaljnije u Prilogu 2).

➤ Učestalost prekoračenja „optimalnih“ rokova

Na osnovu analize raspoloživih podataka konstatovano je da je značajan broj stečajnih predmeta riješen nakon proteka „optimalnog“ roka. U narednoj tabeli prezentira se učestalost prekoračenja „optimalnog“ roka kod stečajnih predmeta⁸¹ kod kojih je, s obzirom na način okončanja, propisan „optimalni“ rok:⁸²

Tabela 4. Učestalost prekoračenja optimalnih rokova u periodu 2017–2019. godine

Stečajni predmet	Broj riješenih predmeta	Broj predmeta riješen s prekoračenjem „optimalnog“ roka	Procentualno prekoračenje	Prosječno trajanje predmeta kod kojih je prekoračen „optimalni“ rok u danima
Odbijen prijedlog	470	311	66%	298
Obustavljen postupak	10	0	0%	-
Dioba	65	43	66%	2.583
Reorganizacija	2	0	0%	-
Nedostatak/nedovoljnost stečajne mase	491	157	32%	1.117
Ukupno	1.038	511	-	-

Izvor: Podaci općinskih sudova, dostavljeni u odgovoru na Upitnik revizije učinka, Pravilnik o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH i Aneks Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH – optimalni rokovi za rješavanje predmeta (prečišćeni tekst)

Od ukupnog broja riješenih stečajnih predmeta za koje je utvrđen „optimalni“ rok, prekoračenje je evidentirano kod 511 predmeta, što procentualno iznosi cca 49%. Najčešće prekoračenje „optimalnih“ rokova uočeno je kod predmeta kod kojih je vršena dioba stečajne mase i predmeta kod kojih je odbijen prijedlog za otvaranje stečajnog postupka, gdje je cca dvije trećine posmatranih predmeta riješeno nakon proteka „optimalnog“ roka. U predmetima kod kojih je evidentiran nedostatak/nedovoljnost stečajne mase, svaki treći predmet riješen je nakon proteka utvrđenog „optimalnog“ roka.

3.3.3. Starosna struktura neriješenih stečajnih predmeta

Na osnovu podataka koje su dostavili općinski sudovi utvrđeno je da su u općinskim sudovima, zaključno sa 31. 12. 2019. godine, bila neriješena 532 stečajna predmeta, što je u odnosu na kraj 2017. godine manje za cca 10%⁸³ (detaljnije u Prilogu 3).

⁸¹ Analizom je obuhvaćeno 1.038 stečajnih predmeta riješenih u periodu 2017–2019. godine, za koje su općinski sudovi naznačili da je odbijen prijedlog, obustavljen postupak, dioba, reorganizacija i nedostatak/nedovoljnost stečajne mase.

⁸² Predmeti koji su riješeni odbijanjem ili povlačenjem prijedloga za pokretanje stečajnog postupka i predmeti iz kategorije *ostalo* nisu obuhvaćeni analizom učestalosti prekoračenja s obzirom na to da Pravilnikom o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH – optimalni rokovi za rješavanje predmeta nije utvrđen „optimalni“ rok.

⁸³ Podaci iz općinskih sudova, dostavljeni u okviru Upitnika revizije učinka

Analiza trajanja ova 532 otvorena stečajna predmeta pokazala je da postoje privredni subjekti kod kojih stečaj nije okončan ni u roku od 20 godina od pokretanja. Kod 200 privrednih subjekata već su prekoračeni najduži „optimalni“ rokovi (756 dana – reorganizacija, 658 dana – dioba). U nastavku je dat pregled starosne strukture otvorenih stečajnih predmeta.

Tabela 5. Starosna struktura neriješenih stečajnih predmeta na 31. 12. 2019. godine

Općinski sud	Starosna struktura neriješenih stečajnih predmeta					
	Neriješeni predmeti starosti do 1 godine		Neriješeni predmeti starosti od 1 do 2 godine		Neriješeni predmeti starosti od 2 i više godina	
Bihać	20	30%	15	22%	32	48%
Orašje	6	100%	0	0%	0	0%
Tuzla	28	32%	12	14%	47	54%
Zenica	36	43%	11	14%	36	43%
Goražde	1	100%	0	0%	0	0%
Travnik	40	62%	17	26%	8	12%
Mostar	26	59%	10	23%	8	18%
Široki Brijeg	7	58%	0	0%	5	42%
Sarajevo	68	44%	25	16%	62	40%
Livno	5	42%	2	17%	5	41%
UKUPNO	237	45%	92	17%	203	38%

Izvor: Podaci općinskih sudova iz Upitnika revizije učinka

Kako je vidljivo iz tabele, pet općinskih sudova je na 31. 12. 2019. godine imalo preko 40% stečajnih predmeta koji nisu riješeni u roku od dvije godine od njihovog pokretanja. Na osnovu podataka dostavljenih iz općinskih sudova ustanovljeno je da se **akcioni planovi rješavanja stečajnih predmeta u većini sudova izrađuju već niz godina**, ali nije se moglo utvrditi u kojoj mjeri su ove aktivnosti doprinijele bržem rješavanju stečajnih predmeta s obzirom na to da **sudovi ne sačinjavaju izvještaje o realizaciji ovih planova** (detaljnije u prilogu 4).

3.3.4. Praćenje trajanja rješavanja stečajnih predmeta

Na osnovu analize raspoloživih podataka ustanovljeno je da u općinskim sudovima iz uzorka **ne postoje pisane procedure kojima se detaljnije definišu smjernice i postupci za praćenje trajanja rješavanja pojedinačnih stečajnih predmeta, odgovorne osobe, dinamika praćenja i izvještavanja, kao i druga pitanja koja su neophodna pretpostavka za efikasnije praćenje trajanja pojedinačnih stečajnih predmeta**. Dostavljeni podaci ukazuju na to da su za praćenje trajanja pojedinačnih stečajnih predmeta zadužene postupajuće sudije, te da su im u sistemu za automatsko upravljanje predmetima (CMS) dostupni podaci o trajanju predmeta. U pogledu učestalosti praćenja trajanja pojedinačnih predmeta u praksi navedeno je da sudije mogu svakodnevno pratiti trajanje predmeta za koje su zadužene, međutim nisu dostavljeni odgovori niti dokumentacija o tome koliko često sudije zaista prate trajanje pojedinačnih stečajnih predmeta. Konstatovano je **da se aktivnosti praćenja ne dokumentuju, te da se u većini slučajeva ne prati trajanje rješavanja stečajnih predmeta u odnosu na pojedinačne „optimalne“ rokove za stečajne predmete utvrđene Pravilnikom o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH koji je donio VSTV BiH.**⁸⁴

Na osnovu prezentirane dokumentacije konstatovano je da se kao alat za praćenje trajanja rješavanja stečajnih predmeta i poštivanje „optimalnih“ rokova najčešće koristi Izvještaj o poštivanju optimalnih i predvidivih rokova. Predmetni Izvještaj generiše se iz Sistema za automatsko upravljanje predmetima u sudovima (CMS), koji je razvio i implementirao VSTV BiH.⁸⁵ Revizijom je konstatovano da Izvještaj ne

⁸⁴ Analiza odgovora na Upitnik revizije učinka

⁸⁵ Uspostava Sistema za automatsko upravljanje predmetima u sudovima (CMS) predviđena je Strategijom informatizacije pravosuđa BiH (2004. godina)

osigurava sve potrebne informacije za adekvatno praćenje trajanja pojedinačnih stečajnih predmeta. Naime, uvidom u dostavljene izvještaje utvrđeno je da u ovim **izvještajima nisu identifikovani pojedinačni stečajni predmeti u kojima je prekoračen „optimalni“ rok, niti je vidljivo koliko iznosi prekoračenje rokova u pojedinačnim predmetima.** Predmetni izvještaji prikazuju sumirane statističke podatke za stečajne predmete, a sa aspekta trajanja prikazani su podaci o prosječnom trajanju na nivou svih riješenih i neriješenih predmeta. Kada je u pitanju praćenje poštivanja optimalnih rokova u stečajnim predmetima, uočeno je da se u izvještajima o poštivanju optimalnih i predvidivih rokova **prosječno trajanje svih riješenih stečajnih predmeta poredi samo u odnosu na „optimalni“ rok utvrđen za predmete stečajnog postupka po izvršenoj diobi (658 dana).**⁸⁶ S obzirom da se većina stečajnih predmeta u općinskim sudovima okonča na druge načine za koje su Pravilnikom o vremenskim okvirima koji je donio VSTV BiH utvrđeni znatno kraći „optimalni“ rokovi,⁸⁷ konstatovano je da ovakav način praćenja poštivanja optimalnih rokova u rješavanju stečajnih predmeta nije odgovarajući. Izvještaji o poštivanju optimalnih i predvidivih rokova sadrže analizu uzroka prekoračenja optimalnih rokova, međutim, u ovim analizama nisu identifikovani razlozi odstupanja od optimalnih rokova u pojedinačnim predmetima, s obzirom na to da se najčešće razlozi navode sumarno za sve stečajne predmete.

U pogledu aktivnosti koje se preduzimaju u slučaju kada predmeti stečajnih postupaka nisu okončani u „optimalnim“ rokovima, nadležni iz općinskih sudova naveli su da su sudije dužne postupati u predmetima prema starosti inicijalnog akta, što prati predsjednik sudskog odjeljenja kroz analize rješavanja predmeta. Dalje su naveli da se na sastancima sudskog odjeljenja diskutuju razlozi zbog kojih stečajni predmeti nisu riješeni u „optimalnim“ rokovima, te se sudije upućuju na postupanje prema starosti inicijalnog akta.⁸⁸ Uzimajući u obzir da navedene informacije ukazuju na to da se u predmetima prioritetno postupa prema planu rješavanja, odnosno prema starosti inicijalnog akta, revizija akcentira da ovakvo postupanje predstavlja rizik da će rješavanje „starijih“ stečajnih predmeta dovesti do prekoračenja „optimalnih“ rokova u rješavanju „novih“ stečajnih predmeta koji su pokrenuti.

3.3.5. Dodana vrijednost koja se može ostvariti efikasnijim stečajnim postupkom

Unapređenjem efikasnosti stečajnih postupaka i njihovim bržim provođenjem moguće je ostvariti dodanu vrijednost u pogledu smanjenja troškova stečajnog postupka, većeg namirenja povjerilaca, kao i stvaranja mogućnosti za blagovremenu reorganizaciju i nastavak poslovanja većeg broja pravnih lica.

Mogućnost smanjenja troškova stečajnog postupka može se prikazati na primjeru nagrada i izdataka za rad stečajnih upravnika. Ovi troškovi, ukoliko stečajni postupak traje dugo, značajno povećavaju ukupne troškove stečajnog postupka, čime se smanjuje stečajna masa i mogućnost većeg namirenja povjerilaca. Za potrebe analize uzeti su u obzir stečajni predmeti koji su u posmatranim godinama revizije riješeni sa prekoračenjem optimalnog roka. Riječ je o ukupno 200 stečajnih predmeta (43 stečajna predmeta okončana diobom stečajne mase i 157 predmeta okončanih zbog nedostatka/nedovoljnosti stečajne mase).⁸⁹

Analiza je pokazala da su predmeti iz uzorka zbirno trajali 9.415 mjeseci, na osnovu čega je procijenjeno da su troškovi za rad stečajnih upravnika iznosili minimalno cca 7,9 miliona KM.⁹⁰ U slučaju da su ovi stečajni predmeti bili riješeni u optimalnim rokovima, period njihovog trajanja bio bi značajno kraći (ukupno 3.366 mjeseci), te bi, prema procjenama, troškovi koji se odnose na rad stečajnih upravnika

⁸⁶ Izvještaj o poštivanju optimalnih rokova sadrži optimalni rok, utvrđen za predmete međunarodnog stečaja (741 dan).

⁸⁷ Npr. odbijanje prijedloga za otvaranje stečajnog postupka, zaključenje zbog nedostatka/nedovoljnosti stečajne mase, obustavljanje postupka i dr.

⁸⁸ Odgovori općinskog suda u Tuzli i Sarajevu na Upitnik revizije učinka, zapisnici sa sjednica sudskog odjeljenja

⁸⁹ Tabela 4. Izvještaja

⁹⁰ Troškovi nagrada za rad za privremene stečajne upravnike i stečajne upravnike procijenjeni su na osnovu prosječne plaće u FBiH u iznosu od 842 KM za period 2010–2019. godine kao minimalnog iznosa koji je propisan Pravilnikom o naknadama i nagradama vještaka, privremenog stečajnog upravitelja, stečajnog upravitelja i članova odbora vjerovnika u stečajnom postupku.



iznosili cca 2,8 miliona KM. Shodno navedenom, procijenjeno je da se mogla ostvariti ušteda u minimalnom iznosu od cca 5,1 milion KM da se posmatranih 200 predmeta riješilo u skladu sa optimalnim rokovima. Ostvarene uštede po ovom osnovu mogle su biti upotrebljene za veće namirenje povjerilaca.

3.4. Komentari na Nacrt izvještaja

Od ukupno 11 subjekata kojima je Nacrt izvještaja dostavljen na očitovanje, komentar je dostavio Općinski sud u Zenici⁹¹ dok se ostali subjekti revizije nisu očitovali.

Nadležni iz Općinskog suda u Zenici nisu imali primjedbe na Nacrt Izvještaja. Izrazili su slaganje sa nalazima revizije koji se odnose na nedostatke regulatornog okvira kojim se uređuje stečajni postupak. U pogledu preporuka datih općinskim sudovima nadležnim za rješavanje stečajnih predmeta, iskazan je stav da bi se njihovom realizacijom značajno doprinijelo tome da stečajne sudije svoje dužnosti i ovlaštenja u provođenju stečaja i nadzora nad radom stečajnih upravnika obavljaju efikasno i blagovremeno. Nadležni iz ovog općinskog suda saglasni su da je praćenje trajanja pojedinačnih stečajnih predmeta potrebno urediti internim aktom. Prema njihovom mišljenju, predsjednik odjeljenja trebao bi pratiti trajanje stečajnih postupaka i realizaciju akcionih planova za rješavanje stečajnih predmeta i o tome periodično izvještavati predsjednika suda.

⁹¹ Izjašnjenje Općinskog suda u Zenici na Nacrt izvještaja revizije učinka „Efikasnost stečajnog postupka u Federaciji Bosne i Hercegovine“, broj: 043-0-Su-20-001464 od 12. 10. 2020. godine

4. ZAKLJUČCI

Generalni zaključak revizije je da postoji značajan prostor za unapređenje stečajnog postupka u FBiH. Nedostaci regulatornog okvira, neblagovremeno pokretanje i provođenje stečajnih postupaka ukazuju na to da je predmetnu oblast potrebno adekvatnije urediti i osigurati veću efikasnost sudova u rješavanju ovih predmeta. Unapređenje efikasnosti stečajnog postupka imalo bi značajne društveno-ekonomske koristi koje bi se, između ostalog, ogledale u poboljšanju poslovnog okruženja, boljoj zaštiti povjerenjaca, povećanju investicija, privrednih aktivnosti i dr.

Na osnovu provedene revizije i utvrđenih nalaza, zaključeno je sljedeće:

4.1. Nisu uspostavljene pretpostavke za blagovremeno pokretanje stečajnih postupaka

Postojeća regulativa nije odgovarajuća s obzirom na to da ne osigurava blagovremeno pokretanje stečajnih postupaka. Uprkos propisanom roku za pokretanje stečajnih postupaka i definisanim sankcijama, nije utvrđeno ko treba da vrši nadzor nad poštivanjem zakonom propisanog roka i ko treba da pokreće postupak sankcionisanja u slučaju neblagovremenog pokretanja stečajnog postupka.

Nijedna institucija nije nadležna da stečajne postupke pokreće po službenoj dužnosti, što za posljedicu ima da se stečajni postupci ne pokreću na vrijeme. Neblagovremeno pokretanje stečajnog postupka utiče na efikasnost ostalih faza ovog postupka i smanjuju mogućnost namirenja povjerenjaca, kao i nastavak poslovanja stečajnog dužnika.

4.2. Regulatorni okvir ne osigurava pretpostavke za efikasno provođenje stečajnih postupaka

Vremenski okvir za provođenje stečajnih postupaka nije adekvatno definisan s obzirom na to da Zakonom o stečajnom postupku nije ograničeno trajanje stečajnih postupaka. Nije propisan način na koji se osigurava hitnost postupanja u stečajnom postupku i predmetima pokrenutim u vezi sa stečajem. Navedeno ima za posljedicu da u praksi postoje stečajni postupci koji nisu okončani ni u roku od 20 godina od njihovog pokretanja. Utvrđeno je da postoji prostor za unapređenje efikasnosti provođenja stečajnog postupka standardiziranjem pojedinih radnji.

Imenovanje i rad stečajnih upravnika nisu adekvatno uređeni, što ostavlja prostor za neravnomjernu angažiranost stečajnih upravnika u otvorenim predmetima i neadekvatan nadzor nad njihovim radom i ostvarenim rezultatima.

Kasni se sa unapređenjem regulative relevantne za stečajni postupak u odnosu na rokove utvrđene u strateškim i reformskim dokumentima. Analizi stanja u oblasti stečaja nije posvećena dovoljna pažnja, što je za posljedicu imalo izostanak kvalitetnih ulaznih informacija, neophodnih za izradu zakonskih rješenja zasnovanih na činjenicama.

4.3. Nije osigurano provođenje stečajnih postupaka u utvrđenim „optimalnim“ rokovima

„Optimalni“ rokovi se veoma često ne poštuju u rješavanju stečajnih predmeta u općinskim sudovima. Utvrđeno je da je svaki drugi stečajni predmet riješen sa prekoračenjem propisanog „optimalnog“ roka. Starosna struktura neriješenih stečajnih predmeta u većini općinskih sudova je nepovoljna s obzirom na to da je kod značajnog broja stečajnih predmeta već došlo do prekoračenja najdužih „optimalnih“ rokova.

Mjere koje preduzimaju općinski sudovi u cilju efikasnog provođenja stečajnih predmeta nisu bile dovoljne da spriječe neblagovremenost u njihovom rješavanju. U sudovima se ne prati poštivanje optimalnih rokova u pojedinačnim stečajnim predmetima shodno Pravilniku o vremenskim okvirima koji je donio VSTV BiH. Uprkos činjenici da su sudovi već niz godina dužni izrađivati akcione planove za rješavanje stečajnih predmeta, nisu se izrađivali izvještaji o njihovoj realizaciji, zbog čega nije poznato u kojoj mjeri ovi planovi doprinose efikasnijem rješavanju stečajnih predmeta.

5. PREPORUKE

U skladu s nalazima i zaključcima provedene revizije, Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine daje preporuke koje mogu doprinijeti unapređenju efikasnosti u oblasti stečaja.

5.1. Preporuke za unapređenje regulatornog okvira

Preporuke za Federalno ministarstvo pravde

- ***Izraditi prijedlog novog Zakona o stečaju i uputiti ga u proceduru usvajanja.***

Za realizaciju ove preporuke potrebno je da Federalno ministarstvo pravde, na osnovu izvršene analize stanja u oblasti stečaja, osigura da se prijedlogom novog zakona:

- propiše nadzor nad poštivanjem roka za pokretanje stečajnih postupaka i utvrdi institucija koja će biti odgovorna za pokretanje postupka sankcionisanja u slučaju nepoštivanja ovog roka;
- propiše obaveza pokretanja stečajnih postupaka po službenoj dužnosti;
- definišu mehanizmi kojima se osigurava hitnost postupanja u stečaju i predmetima pokrenutim u vezi sa stečajem;
- utvrdi vremenski okvir za okončanje stečajnih postupaka i definišu rokovi za preduzimanje pojedinačnih radnji u stečajnom postupku;
- utvrdi obaveza propisivanja standardiziranih obrazaca za preduzimanje pojedinačnih radnji stečajnog postupka.

- ***Precizno propisati djelovanje stečajnih upravnika u cilju osiguranja efikasnosti stečajnog postupka.***

Potrebno je da Ministarstvo utvrdi jasne kriterije za imenovanje stečajnih upravnika, ograniči broj stečajnih predmeta u kojima stečajni upravnik može istovremeno biti angažovan, propiše standarde upravljanja stečajnom masom i propiše nagrade za rad stečajnih upravnika zasnovane na učinku.

5.2. Preporuke za efikasno provođenje stečajnih postupaka

Preporuke za općinske sudove, nadležne za rješavanje stečajnih predmeta

- ***Osigurati rješavanje stečajnih predmeta u utvrđenim „optimalnim“ rokovima.***

U cilju realizacije ove preporuke potrebno je osigurati da stečajne sudije svoje dužnosti i ovlaštenja u provođenju stečajnog postupka i vršenju pravnog nadzora nad radom stečajnih upravnika preduzimaju efikasno, u cilju blagovremenog rješavanja predmeta.

- ***Izvršiti analizu uzroka kašnjenja u rješavanju pojedinačnih stečajnih predmeta s ciljem preduzimanja mjera za njihovo otklanjanje.***

Za realizaciju ove preporuke potrebno je identifikovati uzroke koji dovode do odstupanja od utvrđenih rokova u rješavanju stečajnih predmeta i preduzeti odgovarajuće mjere za otklanjanje uzroka kašnjenja, uzimajući u obzir specifičnosti pojedinačnih stečajnih predmeta.

- ***Pratiti trajanje pojedinačnih stečajnih predmeta u cilju njihovog blagovremenog rješavanja.***

U cilju realizacije ove preporuke, potrebno je internim aktom suda propisati proceduru za praćenje trajanja pojedinačnih stečajnih predmeta i odrediti zaposlenike koji će redovno pratiti trajanje



pojedinačnih stečajnih postupaka. U saradnji sa VSTV-om BiH osigurati da se putem Sistema za automatsko upravljanje predmetima u sudovima prati poštivanje optimalnih rokova u stečajnim predmetima, shodno Pravilniku o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH.

- ***Pratiti realizaciju akcionih planova za rješavanje stečajnih predmeta kako bi se osiguralo blagovremeno rješavanje stečajnih predmeta.***

U cilju realizacije ove preporuke potrebno je osigurati kontinuirano praćenje realizacije akcionih planova za rješavanje stečajnih predmeta i izradu izvještaja o njihovoj realizaciji. Izvještaji o realizaciji akcionog plana rješavanja stečajnih predmeta trebali bi, između ostalog, sadržavati informacije o stepenu realizacije plana, kao i informacije o pojedinačnim stečajnim predmetima koji nisu riješeni u skladu sa akcionim planom i razloge zbog kojih nisu riješeni. Takve informacije predsjednicima općinskih sudova daju osnovu za preduzimanje odgovarajućih aktivnosti, usmjerenih na poboljšanje starosne strukture neriješenih stečajnih predmeta.

Koordinatorica
u Sektoru za reviziju učinka

Aida Dozić

Tim za reviziju

Ajsela Tanković, voditeljica tima

Senad Hasičić, član tima

Selma Herco, članica tima



PRILOZI



PRILOG 1. Pregled značajnih dužnosti i ovlaštenja organa u stečajnom postupku

Stečajni sudija	<ul style="list-style-type: none">- utvrđuje da li postoje stečajni razlozi za otvaranje stečajnog postupka- donosi odluku o pokretanju prethodnog postupka, otvaranju stečajnog postupka i zaključenju stečajnog postupka- imenuje privremenog stečajnog upravnika, stečajnog upravnika, privremeni odbor povjerilaca, vještake, revizore- vrši pravni nadzor nad radom privremenog stečajnog upravnika i stečajnog upravnika- određuje nagradu stečajnog upravnika- vodi i upravlja stečajnim postupkom od podnošenja prijedloga za otvaranje stečajnog postupka pa do završetka, u skladu s odredbama Zakona o stečajnom postupku
Privremeni stečajni upravnik	<ul style="list-style-type: none">- osigurava imovinu stečajnog dužnika- ispituje postojanje razloga za otvaranje stečajnog postupka- podnosi prijedlog za obustavu daljnjeg poslovanja stečajnog dužnika ako su za to ispunjeni uvjeti- podnosi izvještaje o svom radu stečajnom sudiji
Stečajni upravnik	<ul style="list-style-type: none">- stupa u posjed imovine stečajnog dužnika- sačinjava izvještaj o ekonomsko-finansijskom položaju stečajnog dužnika i razlozima koji su doveli do stečaja- upravlja imovinom stečajnog dužnika- unovčava imovinu stečajnog dužnika- sačinjava popis povjerilaca stečajnog dužnika- izjašnjava se o prijavljenim potraživanjima stečajnih povjerilaca- vodi poslovne knjige stečajnog dužnika- sačinjava plan reorganizacije po nalogu skupštine povjerilaca- podnosi potrebne izvještaje stečajnom sudiji i odboru povjerilaca, te nadležnim organima- zastupa stečajnog dužnika, odnosno stečajnu masu u sudskim, upravnim i drugim postupcima
Skupština povjerilaca	<ul style="list-style-type: none">- imenuje i mijenja članove odbora povjerilaca- daje saglasnost za značajne pravne poslove- odlučuje o nastavku rada stečajnog dužnika- odlučuje o unovčavanju imovine stečajnog dužnika- odlučuje o reorganizaciji stečajnog dužnika
Odbor povjerilaca	<ul style="list-style-type: none">- podržava i nadzire rad stečajnog upravnika- razmatra izvještaje stečajnog upravnika- podnosi prigovore stečajnom sudiji na rad stečajnog upravnika- daje saglasnost za značajne pravne poslove- pregleda poslovne knjige i poslovnu dokumentaciju- daje mišljenja u vezi s unovčenjem stečajne mase



PRILOG 2. Stečajni predmeti riješeni u periodu 2017–2019. godine

Općinski sud u Bihaću				
Riješeni stečajni predmeti u periodu 2017–2019. godine				
Način završetka	Broj riješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima	Optimalni rokovi	Odstupanje u odnosu na optimalne rokove
Odbijen	109	251	148	103
Obustava	3	111	474	-363
Dioba	2	1.745	658	1.087
Reorganizacija	1	716	756	-40
Nedostatak stečajne mase	19	1.178	472	706
Povučen	6	140		
Odbačen	66	306		
Ostalo	5	44		
Ukupan broj postupaka	211	358		

Općinski sud u Orašju				
Riješeni stečajni predmeti u periodu 2017–2019. godine				
Način završetka	Broj riješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima	Optimalni rokovi	Odstupanje u odnosu na optimalne rokove
Odbijen			148	
Obustava			474	
Dioba			658	
Reorganizacija			756	
Nedostatak stečajne mase	22	128	472	-344
Povučen				
Odbačen	2	79		
Ostalo				
Ukupan broj postupaka	24	124		

Općinski sud u Tuzli				
Riješeni stečajni predmeti u periodu 2017–2019. godine				
Način završetka	Broj riješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima	Optimalni rokovi	Odstupanje u odnosu na optimalne rokove
Odbijen	23	309	148	161
Obustava	3	147	474	-327
Dioba	8	3.017	658	2.359
Reorganizacija			756	
Nedostatak stečajne mase	112	590	472	118
Povučen	23	111		
Odbačen	25	165		
Ostalo	3	1.309		
Ukupan broj postupaka	197	550		



Općinski sud u Zenici				
Riješeni stečajni predmeti u periodu 2017–2019. godine				
Način završetka	Broj riješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima	Optimalni rokovi	Odstupanje u odnosu na optimalne rokove
Odbijen	204	219	148	71
Obustava	3	205	474	-269
Dioba	14	1.423	658	765
Reorganizacija			756	
Nedostatak stečajne mase	33	864	472	392
Povučen	9	279		
Odbačen	32	138		
Ostalo	1	103		
Ukupan broj postupaka	296	341		

Općinski sud u Goraždu				
Riješeni stečajni predmeti u periodu 2017–2019. godine				
Način završetka	Broj riješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima	Optimalni rokovi	Odstupanje u odnosu na optimalne rokove
Odbijen	7	22	148	-126
Obustava			474	
Dioba			658	
Reorganizacija			756	
Nedostatak stečajne mase	1	252	472	-220
Povučen				
Odbačen	1	37		
Ostalo				
Ukupan broj postupaka	9	49		

Općinski sud u Travniku				
Riješeni stečajni predmeti u periodu 2017–2019. godine				
Način završetka	Broj riješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima	Optimalni rokovi	Odstupanje u odnosu na optimalne rokove
Odbijen	44	248	148	100
Obustava			474	
Dioba	9	1.737	658	1.079
Reorganizacija			756	
Nedostatak stečajne mase	5	497	472	25
Povučen	4	380		
Odbačen	21	373		
Ostalo	2	245		
Ukupan broj postupaka	85	458		



Općinski sud u Mostaru				
Riješeni stečajni predmeti u periodu 2017–2019. godine				
Način završetka	Broj riješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima	Optimalni rokovi	Odstupanje u odnosu na optimalne rokove
Odbijen	49	239	148	91
Obustava			474	
Dioba	3	2.221	658	1.563
Reorganizacija			756	
Nedostatak stečajne mase	57	210	472	-262
Povučen	11	166		
Odbačen	28	136		
Ostalo	1	371		
Ukupan broj postupaka	149	244		

Općinski sud u Širokom Brijegu				
Riješeni stečajni predmeti u periodu 2017–2019. godine				
Način završetka	Broj riješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima	Optimalni rokovi	Odstupanje u odnosu na optimalne rokove
Odbijen	5	231	148	83
Obustava			474	
Dioba			658	
Reorganizacija			756	
Nedostatak stečajne mase	7	443	472	-29
Povučen	2	319		
Odbačen	4	88		
Ostalo				
Ukupan broj postupaka	18	292		

Općinski sud u Sarajevu				
Riješeni stečajni predmeti u periodu 2017–2019. godine				
Način završetka	Broj riješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima	Optimalni rokovi	Odstupanje u odnosu na optimalne rokove
Odbijen	27	195	148	47
Obustava	1	172	474	-302
Dioba	24	1.510	658	852
Reorganizacija	1	268	756	-488
Nedostatak stečajne mase	216	483	472	11
Povučen	64	251		
Odbačen	56	352		
Ostalo	8	451		
Ukupan broj postupaka	397	468		



Općinski sud u Livnu				
Riješeni stečajni predmeti u periodu 2017–2019. godine				
Način završetka	Broj riješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima	Optimalni rokovi	Odstupanje u odnosu na optimalne rokove
Odbijen	2	240	148	92
Obustava			474	
Dioba	5	2.816	658	2.158
Reorganizacija			756	
Nedostatak stečajne mase	19	765	472	293
Povučen	3	81		
Odbačen	14	242		
Ostalo	1	1.211		
Ukupan broj postupaka	44	771		

PRILOG 3. Neriješeni predmeti u periodu 2017–2019. godine

Općinski sud	Broj neriješenih predmeta na 31. 12. 2017.	Broj neriješenih predmeta na 31. 12. 2018.	Broj neriješenih predmeta na 31. 12. 2019.
Bihać	67	74	67
Orašje	2	2	6
Tuzla	101	97	87
Zenica	118	96	83
Goražde	0	1	1
Travnik	28	54	65
Mostar	52	44	44
Široki Brijeg	13	13	12
Sarajevo	193	228	155
Livno	18	19	12
Ukupno	592	628	532



PRILOG 4. Analiza stečajnih predmeta koji nisu riješeni na 31. 12. 2019. godine

Općinski sud u Bihaću		
Neriješeni stečajni predmeti do 31. 12. 2019. godine		
Razlog zbog kojeg predmet nije riješen	Broj neriješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	2	765
Unovčenje imovine	33	2.130
Sudski sporovi	1	623
Postupak pokrenut nedavno	11	79
Ostali razlozi	20	459
Total	67	1.231

Općinski sud u Orašju		
Neriješeni stečajni predmeti do 31. 12. 2019. godine		
Razlog zbog kojeg predmet nije riješen	Broj neriješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	0	0
Unovčenje imovine	3	253
Sudski sporovi	0	0
Postupak pokrenut nedavno	3	39
Ostali razlozi	0	0
Total	6	146

Općinski sud u Tuzli		
Neriješeni stečajni predmeti do 31. 12. 2019. godine		
Razlog zbog kojeg predmet nije riješen	Broj neriješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	7	4.238
Unovčenje imovine	39	2.026
Sudski sporovi	14	4.067
Postupak pokrenut nedavno	13	90
Ostali razlozi	14	382
Total	87	1.979

Općinski sud u Zenici		
Neriješeni stečajni predmeti do 31. 12. 2019. godine		
Razlog zbog kojeg predmet nije riješen	Broj neriješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	11	2.091
Unovčenje imovine	27	1.404
Sudski sporovi	5	1.306
Postupak pokrenut nedavno	27	69
Ostali razlozi	13	425
Total	83	902



Općinski sud u Goraždu		
Neriješeni stečajni predmeti do 31. 12. 2019. godine		
Razlog zbog kojeg predmet nije riješen	Broj neriješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	0	0
Unovčenje imovine	1	260
Sudski sporovi	0	0
Postupak pokrenut nedavno	0	0
Ostali razlozi	0	0
Total	1	260

Općinski sud u Travniku		
Neriješeni stečajni predmeti do 31. 12. 2019. godine		
Razlog zbog kojeg predmet nije riješen	Broj neriješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	0	0
Unovčenje imovine	65	486
Sudski sporovi	0	0
Postupak pokrenut nedavno	0	0
Ostali razlozi	0	0
Total	65	486

Općinski sud u Mostaru		
Neriješeni stečajni predmeti do 31. 12. 2019. godine		
Razlog zbog kojeg predmet nije riješen	Broj neriješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	1	1.050
Unovčenje imovine	1	953
Sudski sporovi	7	1.194
Postupak pokrenut nedavno	16	78
Ostali razlozi	19	670
Total	44	553

Općinski sud u Širokom Brijegu		
Neriješeni stečajni predmeti do 31. 12. 2019. godine		
Razlog zbog kojeg predmet nije riješen	Broj neriješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	0	0
Unovčenje imovine	0	0
Sudski sporovi	4	1.119
Postupak pokrenut nedavno	4	106
Ostali razlozi	4	503
Total	12	576



Općinski sud u Sarajevu		
Neriješeni stečajni predmeti do 31. 12. 2019. godine		
Razlog zbog kojeg predmet nije riješen	Broj neriješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	7	970
Unovčenje imovine	42	846
Sudski sporovi	38	1.794
Postupak pokrenut nedavno	33	66
Ostali razlozi	35	639
Total	155	876

Općinski sud u Livnu		
Neriješeni stečajni predmeti do 31. 12. 2019. godine		
Razlog zbog kojeg predmet nije riješen	Broj neriješenih predmeta	Prosjek trajanja u danima
Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	0	0
Unovčenje imovine	3	2.172
Sudski sporovi	3	1.352
Postupak pokrenut nedavno	4	40
Ostali razlozi	2	333
Total	12	950



REFERENCE

- Zakon o stečajnom postupku („Službene novine FBiH“, broj 29/03, 32/04, 42/06, 4/17 – odluka US i 52/18)
- Zakon o sudovima u FBiH („Službene novine FBiH“, broj 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13 i 52/14)
- Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave („Službene novine FBiH“, broj, 19/03, 38/05, 2/06, 8/06 i 61/06)
- Pravilnik o unutrašnjem sudskom poslovanju („Službeni glasnik BiH“, broj 66/12, 40/14, 54/17)
- Pravilnik o uvjetima, načinu polaganja, programu stručnog ispita za stečajnog upravnika i stručnom usavršavanju stečajnih upravnika („Službene novine Federacije BiH“, broj 05/15)
- Tarifa o nagradama i naknadama troškova za rad vještaka („Službene novine Federacije BiH“, broj 33/06)
- Pravilnik o naknadama i nagradama vještaka, privremenog stečajnog upravitelja, stečajnog upravitelja i članova odbora vjerovnika u stečajnom postupku („Službene novine Federacije BiH“, broj 71/08)
- Pravilnik o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini i Aneks Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u Bosni i Hercegovini – optimalni rokovi za rješavanje („Službeni glasnik BiH“, broj 5/13, 104/13, 61/14); Uputstvo o primjeni Pravilnika o vremenskim okvirima za postupanje po predmetima u sudovima i tužilaštvima u BiH
- Strategija za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini za period od 2014. do 2018. godine
- Strateški okvir za reformu javne uprave u Bosni i Hercegovini 2018–2022 („Službeni glasnik BiH“, broj 85/18)
- Principi javne uprave; SIGMA i OECD u saradnji sa Evropskom komisijom (<http://rju.parco.gov.ba/sigma-principi/>)
- Vodič za efikasnije rješavanje stečajnih predmeta (donijelo Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH)
- Smjernice za upravljanje sudskim vremenom, Evropski komitet za efikasnost pravosuđa (CEPEJ) SATURN
- Stečajni zakon („Narodne novine“, broj 71/15, 104/17), Hrvatska
- Pravilnik o pretpostavkama i načinu izbora stečajnoga upravitelja metodom slučajnoga odabira („Narodne novine“, broj 71/15), Hrvatska
- Zakon o stečaju („Sl. glasnik RS“, br. 104/2009, 99/2011 – dr. Zakon, 71/2012 – odluka US, 83/2014, 113/2017, 44/2018 i 95/2018), Srbija
- Pravilnik o utvrđivanju nacionalnih standarda za upravljanje stečajnom masom („Sl. glasnik RS“, br. 62/2018), Srbija
- Lakoća poslovanja 2020. Bosna i Hercegovina; Federalni zavod za programiranje razvoja (prema dokumentu Svjetske banke „Doing business 2020“)
- Lakoća poslovanja 2019. Bosna i Hercegovina; Federalni zavod za programiranje razvoja (prema dokumentu Svjetske banke „Doing business 2019“)
- Projekat unapređenja efikasnosti pravosuđa
- Report No. 99616-BA, Document of The World Bank Group, 2015 (<http://pubdocs.worldbank.org/en/215221450204091066/WBG-Bosnia-and-Herzegovina-period-FY2016-2020.pdf>),
- The World Bank's Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Rights Systems (<http://pubdocs.worldbank.org/en/919511468425523509/ICR-Principles-Insolvency-Creditor-Debtor-Regimes-2016.pdf>)